

ПЕРЕДПЛАТА 2003

ЛИЧИТЬ КОЖНОМУ!

Пам'ятаючи про наш Український фактор, поспішайте до найближчого відділення зв'язку і просіть "Каталог"... Розкрийте його на сторінці 127, і останнім у таблиці побачите наше оголошення: "Індекс 30617. Слово Просвіти. Культурологічний тижневик. Людина в контексті політики, рідної мови, культури, історії, релігії, літератури. Образ сучасника в інтер'єрі доби, суспільно-політичних і життєвих інтересів".

Вартість видання з доставкою та оплатою передплати:

на місяць — 2 грн. 13 коп.;

на три місяці — 6 грн. 39 коп.;

на шість місяців — 12 грн. 78 коп.;

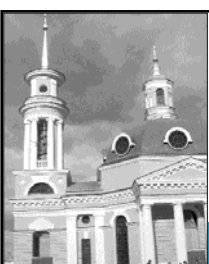
на 12 місяців — 25 грн. 56 коп.

Той, хто передплатить газету на рік і надішле копію квитанції до редакції (адреса: 01001, м. Київ, пр. Музейний, 8), обов'язково отримає наш подарунок — "Кобзар" Тараса Шевченка. Поштові витрати — за рахунок редакції. Довідки за телефоном: 228-01-30.

Сподіваємося на вашу підтримку нашої передплатної акції: "Кобзар" — у кожному українську родину!"

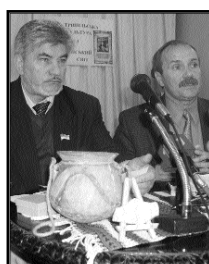
БУДЬМО РАЗОМ!

Добровільні пожертви "На Кобзареву Церкву":
МБФ "Українська Родина"
Пр № 26045200145101 в Подільській філії АКБ
"Київ", МФО 320401 ЗКПО 21709106

Кобзарева церква

стор. 4—5

Трипілля — праторені нації

стор. 8—9

ЗАЛИШИЛОСЯ 394 ДНІ. ТЕРПІТИ ЧИ БОРОТИ-

Українці, либонь, звернули увагу на той інформаційний пресинг, що останньої десятиденки проявився щодо "Нашої України" і подій, які розгорнулися навколо сесії Львівської обласної ради. "Нашисти", "нацисти", "націоналісти" і навіть "антисеміти" — ось як кваліфікували львів'ян, народних депутатів, котрі зважилися виступити опонентами СДПУ(о) та їхньої діяльності на Львівщині (читай — по всій Україні). Як у нас водиться, висловитися на сторінках ЗМІ дозволили лише "есдекам".

Для повноти картини, аби читачі "Слова Просвіти" змогли дізнатися правду, ми друкуємо коротку інформацію, з якою виступив на засіданні Верховної Ради голова Львівської обласної ради Михайло Сендак, та заяву "Нашої України". Уперше блок Віктора Ющенка заявляє: нинішній владі бути при владі залишилося 394 дні.

Терпіти чи боротися? Хай кожен із нас відповідь собі на це питання.

Отож, як доповів народним депутатам ВР Михайло Сендак, на Львівщині відбуваються процеси утиску свободи слова. Цинічне переслідування податковою адміністрацією львівських газет стало нормою. Заведено цензуру на Львівському державному телебаченні, збираються усунути з посади директора державної телерадіокомпанії Ярослава Климовича і призначити на цю посаду представника СДПУ(о).

Якщо такий тиск буде продовжено, це викличе хвилю незадоволення й протесту громадських сил регіону, організацій і партій.

Пан Сендак звернувся до депутатів Верховної Ради з проханням втрутитися в ситуацію: боронити свободу слова на Львівщині й допомогти солідарно відстояти принципи демократії.

Львівська обласна рада

ГАРЯЧА ТЕМА

висловила недовіру Сергію Медведчуку, опираючись на закони про боротьбу з корупцією. Після цього посилюється тиск на депутатів обласної ради — народним обранцям, що ввійшли до більшості, погрожують звільненням із роботи, кримінальними справами і т. д.

Шантаж і залякування досягли апогею після сесії облради, яка відбулася 25 вересня 2003 року. Чотирьох голів райдержадміністрацій звільнено з роботи. Голова обласної ради Михайло Сендак переконаний, що це відбулося через Сергія Медведчука, голову податкової інспекції у Львівській області.

Йдеться не про захист окремих персон, а про інтереси українського народу, і Верховна Рада має організувати сліду комісію, аби об'єктивізувати ситуацію у Львівській області.

Л. Г.

ЗАЯВА блоку Віктора Ющенка "Наша Україна"

Шановні співвітчизники!

Мало хто з вас в Україні сьогодні здатен приховувати свою неповагу, а то й ненависть до існуючої влади. Хіба що самі носії цієї влади та їхня найближча челядь.

Сьогодні кожній мислячій людині в Україні вже зрозуміло — владу в українській державі захопив, викрав у народу фінансово-політичний синдикат на ім'я СДПУ(о). Спершу вони викрали у європейських політиків принаду назву, маючи при тому таке відношення до демократії, як віслюк до космосу. А тоді, ледве перетягнувши ноги через критичний виборчий поріг, після чого мусили б сидіти хіба що в сінях законодавчого органу або на політичній гальорці, та, маючи нахабство, неправедні мільярди та безпринципність гаранта Конституції, — приватизували і всі гілки влади в Україні, і самого Президента.

Українці з гіркою могут констатувати: після дванадцяти років нібито незалежності, нібито руху до нібито демократії — Україна знову повернулася до однопартійної системи. До того ж роль псевдопартії виконує антиукраїнський, антидемократичний клан скоробагатків за рахунок озлилого українського народу. За все те, що відбувається нині в державі, несуть відповідальність саме вони. Із приходом у президентську канцелярію головного писаря-канцеляриста, а за сумісництвом — вождя "есдеків" — українська політика набула зловісного, моторошного забарвлення. Уже не приховується її аморальність, адміністративне нахабство, корумпованість, герметичність та зневага до національних інтересів українського народу і кожного громадянина України. Вони запопадливо імітують відданість лише одній людині в Україні — Президентові, і, судячи з поведінки, — він вірить у цю гру. Насправді ж вони виціджують з України рештки її колишньої економічної потуги. Лише за останні місяці саме цим фінансовим синдикатом захоплено кілька міністерств, весь західний митний кордон, більшість обласних та районних адміністрацій, вільні економічні зони, силові структу-

ри, банки, суди, засоби масової інформації. Такої безконтрольної, зухвалої монополії не має на планеті жодна партія. Тим більше — соціал-демократична.

Та всі власні рекорди цинічного нахабства "есдеки" перекирили на Львівщині, ніби зумисне знущаючись саме над цим краєм, який вручив їм гнилого гарбуза на виборах. Патріотична Галичина, з якої розпочався рух за українську незалежність, покутує сьогодні лише за те, що дала притулок молодшому братові вождя "есдеків". Львівська податкова адміністрація, яку очолює Сергій Медведчук, перетворилася і на верхівку обласної влади, і на репресивний орган, і на експропріанта грошей для "есдеків".

Усе це робилося так грубо, цинічно, з викликом, що навіть сумирна обласна рада Львівщини не витримала і, переборюючи страх перед податковим монстром, — проголосувала за висловлення йому недовіри. А він терзає Львівщину ще дужче, ще з більшим розмахом і жорстокістю.

Минулого тижня відбулася сесія обласної ради. Абсолютна більшість депутатів знову підтвердила своє рішення і вимагала від Медведчука-молодшого подати у відставку, "визволити" Львівщину від "есдеків", припинити політичний терор і знущання над краєм, звинувативши "есдеків" у зраді національних інтересів. Дев'ять депутатів, котрі ще вчора покійно ходили під "есдеками" і Медведчуками, — переборюють страх і голосують, як велить совість. І лише за вияв власної позиції чотирьох голів райдержадміністрацій наступного ж дня звільняють із посад. П'ятьох лісничих також викликали до Києва і звільнили з роботи. Не шукали навіть формального приводу. Звільнили за наявність власної думки і власної позиції. Ось на який рівень опускає Україну і кожного українця політсім'я, яка "есдепізує" Україну. Вони впевнені, що українців можна залякати, купити чи й просто "замочити", забравши у них честь і гідність. Львів довів, що зробити їм це не вдасться. Доведе це і вся наша Україна!

Минулого місяця в Тернопільському кафедральному соборі та на Березовицькому цвинтарі поминали археолога, літератора-просвітянина, мистецтвознавця Ігоря Герету. Приїхали друзі з Києва, Львова, Рівного... Біля щойно відкритого пам'ятника, автор якого — лауреат Національної премії імені Т. Г. Шевченка Ярослав Мотика, згадувалося, як ще рік тому, сповнений прекрасних задумів, добродій Герета ділився ними з побратимами. Він завжди щиро вболівав за результативність нашої спільної справи.

опубліковано тільки нещодавно, зокрема й оригінальну книжку поезії та прози “Скибка неба”.

Значною була й громадська робота І. Герети. Так, у 1978 р. він заснував при картинній галереї мистецький клуб із конспіративною назвою “Золотий вересень”, який діяв до 1985 р. і певного часу був репресований. У 1988 р. став співзасновником першої в Тернополі опозиційної організації “Тернове поле” й Товариства української мови, у 1989 р. — Товариства “Меморіал”, у 1991 р. — художньої премії імені М. Бойчука та Інституту національного відродження України, у 1992 р. — катери української культури в Тернопільській вищій духовній семінарії ім. Йосипа Сліпого, у 1993 р. — стипендії ім. М. Литвина для студентів-бандуристів із Тернопільщини тощо. У 1989 р. І. Герету було обрано членом Проводу Тернопільської крайової організації Народного Руху України, а згодом — членом її Великої ради. Він був депутатом обласної ради, головою комісії з питань культури й духовного відродження.

На знімку, що публікується, Ігор Герета — у колі найближчих друзів. Стоять (зліва направо) художники Ярослав і Ярослава Мотики, народний депутат України Ярослав Кендзьор із дружиною, сидять: Любомир і Марія Крупі та автор цих рядків. Ігор, як завжди, у центрі. Немов беркут, який обіймає нас, думаючи про вічне.

Микола ЛИТВИН

БЕРКУТ ПОДІЛЬСЬКИХ ВЕРХОВИН

Є постаті, які немов своєю природою очолюють великі справи. Ігор Герета — саме такий. Він не цурався звичайної чорної роботи, був неабияким організатором, а головне — любив доводити розпочату справу до логічного завершення. Мені завжди не вистачало його — доброго друга й порадника, який умів підставити своє плече в найскрутнішу мить. Щоправда, залишилися з нами пам'ятні статті та конкретні справи Ігоря Герети.

Здобувши вищу історичну освіту в Чернівецькому університеті, 1962 року працював на різних наукових посадах у Тернопільському краєзнавчому музеї. Після шестимісячного слідства засуджений у 1966 році за антирадянську діяльність, спрямовану на відновлення незалежної Української держави, на п'ять років тюремного ув'язнення умовно. Аж до розпаду Радянського Союзу перебу-

вав під жорстким наглядом органів держбезпеки та партапарату, і все ж використовував навіть найменшу можливість для наукової та громадської роботи.

Тоталітаризм унеможлилював національний розвій, але й за цих умов Ігор Герета вишукував шляхи утвердження української культури. Він був одним із фундаторів та автором експозиції музеїв С. Крушельницької (1963 р.), В. Гнатюка (1969 р.), Картинної галереї Тернопільського краєзнавчого музею (тепер — обласний художній музей, 1978 р.), про які видав у видавництві “Каменяр” нариси (про музей Гнатюка спільно з О. Черемин-

ським), заснував музей Леся Курбаса у Старому Скалаті 1987 р., за який боровся протягом двадцяти років, аж до останніх днів.

Уже в незалежній Україні вчений активно працював над створенням музеїв — Патріарха Йосипа Сліпого у с. Заздрість, політв'язнів у казематах Тернопільського КДБ, сучасного українського мистецтва на Медовій. Розбудовував засади першого археологічного музею-парку у с. Чернелів-Руський Тернопільського району. У 1993—1994 роках виставка творів образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва із його збірки “Мистецтво друзів” експонувалася в Тернополі та Львові.

Як археолог, І. Герета відкрив сотні археологічних пам'яток та вів дослідження майже двадцятьох. Найбільше його досягнення — розкопки могильника черняхівської культури III—IV ст. у с. Чернелів-Руський, який має європейське значення. Матеріали з цього могильника, а також із могильника в с. Романівка, експонуються на міжнародній виставці в Німеччині (її подальший маршрут: Норвегія, Франція, Італія, Японія).

У 1980—1981 роках учений став співавтором трьох академічних монографій про археологічні пам'ятки Прикарпаття й Волині, співавтором історичних нарисів

про Тербовлю (1971 р.), Бережани (1979, 1980 рр.) і Чортків (1985 р.), а також автором видань про художників І. Хворостецького, І. Марчука, Я. Омеляна (1993 р.) і співавтором видання “Художники Тернопільщини” (1994 р.). Опублікував близько 100 статей в енциклопедіях, збірниках та журналах України, Канади, Росії, Сербії, Словаччини, Польщі та близько 700 газетних статей і заміток.

Ігор Герета був редактором або рецензентом майже двадцяти видань Інституту національного відродження України, членом редакцій та редколегій кількох збірників та журналів. А деякі його літературні твори

Народилася Лідія Костянтинівна в місті Дарниця (тепер це район Києва) 5 квітня 1923 року в родині службовців. Батько — інженер-будівельник, мати — вчителька. 1934 року родина Білецьких переїхала до Києва, оскільки батько працював на будівництві київського мосту. По закінченні середньої школи № 7 Лідія Костянтинівна навчалася у музично-драматичній консерваторії, яку очолював син Миколи Лисенка Остап. Під час війни вона працювала в редакціях газет “Київська правда” та “Література і мистецтво” (тепер “Культура і життя”). З 1944 року і до останніх днів життя Білецької було пов'язане з інститутом театрального мистецтва

«ЧИМ БІЛЬШЕ ВИ ВІД СЕРЦЯ ВІДРИВАЄТЕ...»

Цього року виповнилося б 80 років видатному педагогу, професору, заслуженому діячу мистецтв України Лідії Костянтинівні Білецькій, добре відомій у великій театральній родині. Вона є автором багатьох статей та наукових праць, зокрема, “40 років українському радянському театру”, “Видатні діячі українського радянського театру”, “Шевченко і театр”, “Леся Українка і театр”, “Мистецтво життєвої правди”. До 100-річчя заснування театру корифеїв” та ін. У Київському державному інституті театрального мистецтва імені І. К. Карпенка-Карого вона викладала історію українського театру й театру народів СРСР. Театральне життя ХХ століття цікавило її найбільше — колектив будь-якого театру вважав за честь запросити для огляду власної творчості Лідію Костянтинівну. А Хутір Надія, що на Кіровоградщині, був місцем її паломництва, куди вона приїздила зі студентами та колегами майже щороку.

ім. І. К. Карпенка-Карого: аспірантура, захист кандидатської дисертації, присвоєння їй звання доцента, професора та, нарешті, заслуженого діяча мистецтв України.

35 років Лідія Костянтинівна була деканом заочного відділення КДІТМ ім. І. К. Карпенка-Карого. Але будь-які звання меркнуть у порівнянні з найвищою нагородою — любов'ю та щирим ставленням колег та студентів. Для них вона була найкращим педагогом, Людиною з великої літери, яка опікувалася студентами як своїми дітьми. Не вона вчила їх, а вони вчилися у неї людяності, доброти й професійному ставленню до будь-якої справи. Її дім являє собою родинне те-

атральне гніздо, де місяця вистачало всім, із якого вилітали у велике життя повні наснаги та життєвої мудрості вчорашні студенти.

8 квітня 2003 року в КДІТМ ім. І. К. Карпенка-Карого відбувся вечір пам'яті педагога-легенди.

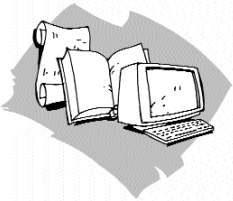
Серед присутніх — однокурсники, учні майстра та сьогоденні студенти інституту. Вів вечір завідувач кафедри театрознавства, професор Анатолій Васильович Поляков. “Ця скромна зала інституту театрального мистецтва наповнена енергетикою духу, високого інтелекту та творчості багатьох митців української сцени і театральної педагогіки”, — почав він. Поруч із іменами Леся

Курбаса, Гната Юри, Наталії Ужвій, Амбросія Бучми Анатолій Васильович поставив ім'я Лідії Костянтинівни Білецької. Подібні вечори пам'яті стали вже традиційними. Вони є унікальною можливістю для студентів доторкнутися до минулого, поспілкувавшись із видатними діячами-сучасниками.

Ростислав Пилипчук, Богдан Ступка, Валентина Зимня, Василь Неволов, Лариса Кадирова, Ігор Безгін, Валерій Курбатов, Володимир Горянський — ці імена без звань та регалій відомі не тільки тим, хто зростає та мужніє у родинному колі інституту театрального мистецтва, але й далеко поза його межами. Кожний із них пригадав теплі щемливі випадки з минулого. Але кульмінацією вечора став виступ Валерія Курбатова. Його виконання улюблених романсів “найкращого педагога”, а особливо однієї з найтужливіших пісень, виконаної а капела — “Стоїть гора високая” — просто зачарувало всіх присутніх. До речі, студент Національної музичної академії ім. П. І. Чайковського, блискучий скрипаль Олександр Шевченко — єдиний серед її студентів, хто погодився безкоштовно взяти участь у вечорі.

А у фіналі вечора зі словами щирої подяки виступила сестра Лідії Костянтинівни Олена. Саме вона була її вірною супутницею протягом усього життя. Їхній дім і досі називають домом сестер Білецьких, який до сьогодні відкритий для усіх, хто ще не викреслив зі своєї душі Любов, Доброту, Совість і Працездатність.

Людмила ГУРЕНКО,
студентка IV курсу КДІТМ
ім. І. К. Карпенка-Карого

РЕЗОНАНС

Стаття Олександра Турчинова “Аутодафе”, опублікована в ювілейному номері “Вісника вістей” (№ 37 від 19—25 вересня 2003 року), яка зачіпає найбільш чутливі точки українського буття, безперечно, потребує аналізу й осмислення, неодноразового повернення до цієї теми, аби масова свідомість якомога повніше, багатогранніше і глибше сприйняла основну думку: без моралі та духовності ми приречені на загибель.

Зворушливим та обнадійливим є факт, що теза, яка довгий час була прерогативою національно стурбованих (як пише газета в іншій статті) гуманітаріїв, нарешті знайшла своє формулювання в устах економіста. У кінці 80-х — на початку 90-х, коли ті ж гуманітарії закликali суспільство повернутися до рідної мови, до джерел духовності, їх не почули, натомість висунули гасла: “У парламент — більше економістів і юристів!”, “До влади — прагматиків!” Боюся помилитись, але ні Олександр Турчинов, ні ціла когорта таких, як він, — молодих, освічених, розумних, енергійних, — не підставили плеча тим, хто закликав до моральності, духовності, святості в душі, відданості Вітчизні, очевидно, вважаючи їх, як це було заведено тоді в презентабельних колах, купкою диваків. Тодішня керівна еліта не усвідомлювала завдань, які перед нею постали із проголошенням власної держави; ідея незалежності України була їй чужа — вона переслідувала власні амбіційні та прагматичні цілі. Нація була роз’єднана і заплатила за це (економіст Турчинов підрахував точно) 535 мільярдів доларів. А до влади прийшли справжні прагматики без Бога і України в серці, нарабили те, що маємо.

Попри незаперечність основних думок і висновків, стаття Олександра Турчинова залишає гірке враження своєю глибокою відстороненістю від національної суті та фактів історії того народу, до якого він, власне, звертається. Проявляючи глибоку ерудицію в подробицях європейської історії, автор нерозважливо звинувачує українських селян у неспротиві тим, хто морив їх голодом у 33-му.

Чи міг об’єктивно виникнути тоді організований спротив?

Лише за вісім років до початку голодомору в Україні була жорстоко придушена збройна боротьба з більшовиками, яка на наших теренах тривала найдовше з усіх радянських республік і яка знищила сотні й тисячі отих пасіонаріїв, лідерів, які здатні були організувати народ. Лише історія Холодноярської республіки чого варта! А більшовики, розправляючись із отаманами (читайте книги Романа Ковалюка), яких, як правило, на збройну боротьбу повела національна ідея, винищувала до ноги кожен окремий рід, який дав був Україні народного месника. Пройшло лише кілька років — розкуркулення, внаслідок якого заарештовані та вивезені до Сибіру десятки тисяч заможніших і сильніших. І навіть така, знекровлена, Україна — боролася. Є

ремно і завжди залишає моральний приклад для інших поколінь. Смію стверджувати, що в українській історії таких прикладів було безліч. При тому тискові, який упродовж віків чинився на українців, ми б ніколи не вижили як нація, якби не мали у своїй і давній, і недавній історії сотень і тисяч смолоскипів, які піднімалися над сірою масою і освітлювали їй шлях у майбутнє, не даючи згаснути українській національній ідеї. Хіба не чинили над собою аутодафе абсолютна більшість вояків УПА, стаючи на боротьбу із двома потужними тоталітарними системами (жодна європейська країна не спромоглася на спротив такого масштабу!), фактично без надії на реальну перемогу? Причому, значна частина з них усвідомлювала, що

ПАСІОНАРІЇ НЕ ПРИЇДУТЬ ДО НАС ІЗ ЄВРОПИ, або Я ЗВИНУВАЧУЮ ЕЛІТУ!

багато свідчень поодиноких, стихійних виявів спротиву (вони зафіксовані у книгах спогадів про ті роки). Саме для того, щоб приборкати їх, в Україну прислали 25 тисяч переконаних комуністів-росіян, які вже не давали “ніякої поблажки хохлам”. Організувати масовий спротив могла тільки керівна еліта, але вона була залякана, дезінформована і підкорена Компартії. Очевидно, сьогоднішні інтелектуали мали б глибоко проаналізувати психологічні, соціальні, економічні, моральні причини цього явища і подумати над створенням реальних суспільних механізмів, які б запобігали подальшій роздвоєності національної душі. Бо якщо апіріорі вважати її гнилою і продажною, то який сенс узагалі за щось боротися в цій країні і щось комусь доводити?

Вражаючий опис фактичного самоспалення середньовічної християнки, автор, очевидно, подає як приклад подвигу віри — аутодафе, яке ніколи не минає да-

йде на смерть за те, щоб українська нація хіба що в наступних поколіннях не втратила шансу. І це були не лише мужні чоловіки, а й дівчата, жінки, котрі, можливо, і не поступалися красою саможертвній християнці...

Без їхнього, і багатьох їхніх попередників (згадаймо, яким могутнім в Україні був петлюрівський рух) та наступників подвигу віри ніякий Божий промисел не допоміг би Україні здобути незалежність. А свідоме самоспалення Олексі Гірника на могилі Тараса Шевченка вже у 70-х роках на знак протесту проти русифікації і колоніального становища України? А рух українських дисидентів? А Василь Стус? Це якраз і є отой приклад, коли наявність великої сили Духу творить чудеса навіть при відсутності реальних чинників. Бо ніякий Божий промисел не допоміг би нам без подвигу віри в українську національну ідею і глибокої відданості їй цих та багатьох і багатьох інших українських героїв. Божий промисел — це

згусток людського духу, результат нашого щоденного, щохвилинного вибору на користь Добра чи Зла.

Інша річ, наскільки суспільство усвідомлює це, розуміє роль і значення своїх сподвижників, урешті, знає про їхні вчинки. Складається враження, що Олександр Турчинов не знає чи ніколи не задумувався над цим, інакше, — як можна теоретизувати на подібну тему, навіть не згадуючи насільки трагічного і жертвового досвіду співвітчизників? Очевидно, причини їхніх перемог і поразок слід було б проаналізувати з наукової точки зору (ми маємо багато документів і спогадів, навіть художнього переосмислення, але не системного аналізу), аби зроблені серйозним аналітичним центром висновки могли прислужитися нації у майбутньому.

Можна було б нарікати на наш народ за нинішній стан його самосвідомості. Можливо, Олександр Турчинов має підстави для цих нарікань через низьку активність українців у акції “Повстань, Україно!”? Але ж, у супереч тотальному замовчуванню (майже такому, як у 33-му), навальній брехні й перекручуванням, у акції взяла участь десятки тисяч людей! А ви кажете — поганий народ. Та цей народ до краю стомився і розчарувався, він уже давно не знає, кому вірити і кого слухати. А спробуйте при цих економічних умовах та податкових законах вижити! А він виживає, ще й місцями розвивається. Правда, і люмпенізується, і спивається, і впадає у наркоманію та депресію, і втрачає моральність... Але у цьому винна й еліта, яка через свою дрібну амбітність і роз’єднаність не може його захистити.

А пасіонарії на порожньому місці не з’являються, і з Європи до нас не приїдуть. Загальнолюдські чи християнські ідеї можуть стимулювати їхню появу хіба що при прищесті нового Месії. Тільки справжня любов до свого народу, висока національна ідея можуть породити їх. Скільки партій беруть цю ідею за свою основу? Отож-бо — електорат східних регіонів, обпоений імперською отрутою, дорожчий. І ми говоримо про мораль?

● **Світлана ОРЕЛ,**
м. Кіровоград

ІНТЕРНЕТ-ПРОЕКТ

В інтернет-просторі України з’явився новий... ні, не сайт, як можна спершу подумати, а флеш-анімаційний фільм — “Сім’я Гришенків”. Власне, мультик не просто новий, а взагалі поки що “перша ластівка”. Таку екстраординарну подію навіть визнали гідною презентації, яка відбулася 23 вересня в конференц-залі ПК “Україна”, де було представлено перші дві серії. Такий новині можна було б щиро порадіти: наш інтернет стає все “просунутішим”, намагається не відставати від великого сусіда (там була популярна інтернетівська “Масня”).

Інформація для подальших роздумів. У команді “батьків” мультику — тільки відомі імена: сценаристи — Ян Таксюр і Олександр Володарський, режисери — Степан Коваль (автор пластлінового шедевра “Йшов трамвай № 9”) і Андрій Сахалтуєв. За нашою доброю традицією, керувати творчим процесом запросили стороннього — художнім керівником проекту став відомий сатирик і “ляльковод” Віктор Шендерович. Планується, що буде виходити три 3-хвилинні серії щомісяця, тобто творці мультику розраховують на довготривалий проект. Анімаційні образи — зовсім прості, адже складна графіка суттєво впливає на швидкість і легкість пе-

ПОЛІТИЧНІ ДЕБАТИ КУХОННОГО МАСШТАБУ

регляду файлів. Головний ідеологічний принцип цього інтернет-серіалу, за словами Шендеровича, — соціальна сатира, яка насправді є значно ширшою, ніж політична.

Поряд із цими, здавалося б, позитивними моментами, постає навіть не одне, а багато “але”. Сім’я Гришенків — така собі родина міських “жлобиків”, відповідна і їхня поведінка, мова (тобто суржик, а коментарі за кадром — взагалі російською), і рівень політичної обізнаності. Дебати на цю тему, чи, радше, кухонні “розборки” відбуваються за принципом “твій кандидат — дурень, а мій — найкращий”. Тільки чомусь у якості “дурнів” увесь час постають представники опозиції, а президент, прем’єр-міністр та інші не менш відомі діячі і тут залишаються особами недоторканими. Власне, переглядаючи мультик, можна було б таки добре повеселитися — благодатна нива висміювання жлобсько-суржикового менталітету зорана ще Веркою Сердючкою (шкода тільки, що дивлячись

на неї (нього), росіяни із задоволенням регочуть над взагалі усіма “дурними хохлами”). Та якось зовсім не смішно. Немає поки що злободенної та дотепної сатири. А відчуття, що це — чергове політичне замовлення, яке знаменує початок передвиборної кампанії і є ще одним прикладом заангажованого медіа-продукту, змушує вже з перших епізодів ставитися до мультику упереджено. Краше вже “Великі перегони” — там хоч ніхто не прикривався щитом “соціальної сатири”. Незрозуміло навіть, на яку аудиторію розраховано цей серіал. За статистикою, постійних користувачів інтернету в Україні всього лише 4—7 % населення. Та навіть ця невелика кількість (переважно — представники молодшого покоління) навряд чи сприйме доволі “пласкі” жарти з прямим підтекстом, спрямовані на опозицію (або ж на старих упівців — сюжет 1-го епізоду “Подарунок зі Львова” з коментарем “не завжди подарунки бувають приємни-

ми...”). Потенційні глядачі такого видовища — фанати телевізорів, які з готовністю ковтають усе, що пропонується. Можливо, саме тому творці серіалу збираються просувати його на телебачення, щоправда, поки що вони не розкрили страшної таємниці, на який саме канал.

Можливо, ще рано виносити остаточний вирок мультику — як поводитимуться далі члени сім’ї, покажуть наступні серії, зокрема 2 жовтня планується вихід наступного епізоду під назвою “Потоп” (на сайті зазначено, що це — “про європейський дім, олігархів, і шкідливість захоплення телетрансляціями з Верховної Ради”). Політична обізнаність сім’ї зростає?

● **Катерина ТАРЧЕВСЬКА**

ПРЕЗЕНТАЦІЯ

МУЗЕЙ, ЯКИЙ ПРАЦЮЄ ЦІЛОДОБОВО

У програмі фестивалю “Лесина осінь — 2003” 28 вересня пройшла презентація сайту музею Лесі Українки в Ялті. Зробив її відомий ентузіаст українського сегмента Інтернету севастополець Микола Владзімірський, — це вже десятий проект, до якого він має безпосередній стосунок.

Автором ідеї є ялтинська “каріатида фестивалю”, науковець, письменниця і поетка Світлана Кочерга, а їхня співпраця привела до створення унікального українського ресурсу в Мережі, який, за задумом його творців, буде відтворювати не лише діяльність музею, а й прояви українського культурного життя в Ялті.

Розповідь про великі можливості сайту проходила з одночасною його демонстрацією учасникам свята зі всієї України, що викликало їхні захоплені відгуки. Заступник міністра культури автономії Леонід Білий сказав, що неодмінно порадить усім кримським музеям перейняти цей досвід.

Відвідайте і Ви за адресою <http://LesiaUkrainka.crimea.ua> цей музей, який працює цілодобово.

● **Ірина ДОКУЧАЙ**

Наші студентські літа звели і здружили нас — повних п'ять років ми провели у княжому місті Львові. І. Ющук в усьому був завжди першим і неперевершеним. Навіть у тому, що починав свої студії 1951 р. у Київському університеті імені Тараса Шевченка, але, мабуть, на хімічному факультеті не витримував "хімічних випарів" і наступного 1952 року подався на слов'янську філологію до Львівського університету. Доля справді мудро розпорядилася непересяченим талантом і різнобічним обдарованням юнака із с. Черників Володимир-Волинського району на Волині, де він народився 3 жовтня 1933 р. Розпорядилася раціонально, пов'язавши його життя з чеською, сербською, словенською і, зрештою, остаточно — з рідною українською філологією. Правда, коли тоталітарна режимна система десь наприкінці шістдесятих років почала поволі тріщати по своїх прогнилих швах, то її металеве крило зачепило і І. Ющука. З ним повелись жорстоко — після арешту допитів його випустили на цю "латану" свободу, відлучивши на десятиліття не лише від Інституту літератури імені Тараса Шевченка АН України, але й від літератури взагалі, заборонивши публікувати будь-що цьому справді непересяченому та різнобічному талантові й ініціаторові багатьох наукових мовознавчих та літературознавчих починань.

Але добрі друзі не дали відлучити І. Ющука від духовного життя, і навіть у тих жорстоких умовах утиску і переслідувань, завдяки людській гуманності й високій національній свідомості таких літераторів та науковців, як Віль Гримич, Світлана Єрмоленко, Прокіп Мисник, йому вдавалося не лише перекладати з сербської, хорватської, македонської, лужицької, словенської та чеської мов, але й випускати книги, хоча, зрозуміло, не завжди під власним прізвищем.

То дуже ваговита сторінка у творчій біографії письменника І. Ющука — переклади художніх творів. Не рахуючи журнальних публікацій, це майже півтора десятка прозових книжок. Коли читаєш їх, то забуваєш, що перед тобою інтерпретовані українською твори зарубіжних майстрів пера, — так широко й вільно, природно плине українська мовна ріка.

Романи М. Селімовича "Фортеця", Е. Коша "Сніг і лід", "Сіті", повісті Б. Чопика "Орли вилітають рано", М. Матошеця "Слідами корабельного журналу", М. Божича "Пан полковник", "Бомба", оповідання та но-

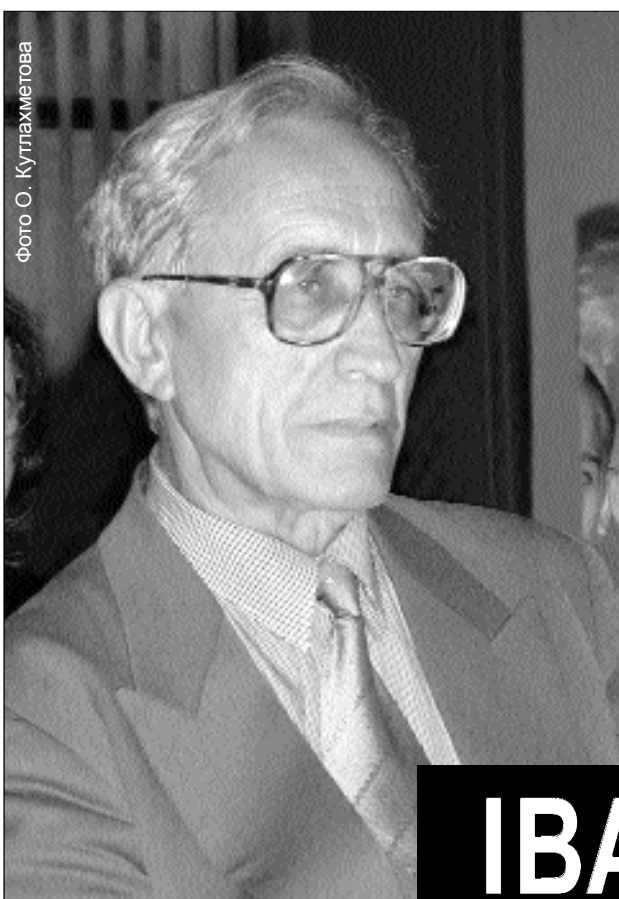

фото О. Кушнір

ІВАН ЮЩУК — ПИСЬМЕННИК, ПЕРЕКЛАДАЧ, УЧЕНИЙ До 70-річчя від дня народження

вели І. Андрича, Р. Романовича, Ф. Бевка... Ці та інші твори, завдяки майстерному перекладу І. Ющука, стали помітним надбанням нашої художньої культури.

У культурної громадськості давній і широкий інтерес до літературної діяльності І. Ющука. І можна говорити про неї багато, зокрема про десятки літературознавчих праць, серед яких ґрунтовні дослідження взаємозв'язків української літератури з літературами балканського регіону. Це й ціла серія статей про слов'янські літератури в УРЕ, це й численні передмови до перекладних видань...

Трохи менше знаємо його як педагога безпосередньо за кафедрою, хоч за враженням від написаних ним і виданих масовими тиражами підручників з української мови можемо з певністю сказати: в особі І. Ющука освітяни мають вельми цікавого, просто одержимого трудівника і в цій царині. Професор, завідувач кафедри слов'янського і загального мовознавства в Київському міжнародному університеті, Іван Пилипович Ющук сам викладає українську мову. Тож, майже два десятки його підручників з української мови — плід не тільки любові до рідного слова та гарячого бажання утвердити його у всіх сферах суспільного життя, а й витвір високого професіоналізму автора.

До речі, впадає в око як

невому числі журналу "Книжковий клуб плюс" повідомляється про нове видання: Ющук І. П. Українська мова: Підручник. — К.: "Либідь", 2003. — 640 с. На відміну від раніше створених підручників такого типу, І. П. Ющук — добре знайий в Україні фахівець — створив цей підручник як всеохопне й системне видання. Крім загальнонавчаних відомостей про сучасну українську літературну мову, в ньому наведено основні правописні правила, оригінальну концепцію виникнення й походження української мови та маловідомі докази про її давність. Розглянуто неординарні класифікації прислівників, поділ іменників на відміни тощо.

Але, мабуть, найсвітлішою сторінкою в житті І. Ющука залишиться його жертвна праця на громадських засадах, коли він

ева, стан функціонування української мови в громадському транспорті столиці України, на окремих фабриках та заводах Києва. Йшла боротьба за чистоту української мови на УТ та Уккредіо. І в переважній більшості обговорюваних проблем відчувалася глибока ерудиція та ініціативність невтомного випускника Львівського університету, чий вміння та всебічна підготовка були такими доречними на посту голови Клубу шанувальників української мови при Спілці письменників України.

Є в І. Ющука дослідження "Мова наша українська" (Київ: Видавничий центр "Просвіта", 2001). У науковому роздумі "Рідна мова" автор пише: "Бог, чи Абсолют, чи Універсальний закон всесвітнього існування (кому як зручніше) вділив кожному народові його неповторну мову як інстру-

нав'язана окупантами мова.

За багаторічну й плідну працю в царині вивчення та утвердження рідної мови редакційна колегія періодичного збірника наукових праць "Мова та історія", випуск за 2001 рік, вельми заслужено присвоїла почесне звання "Хранителя мови" професорові Іванові Ющуку.

Та є ще одна цікава грань у діяльності І. Ющука — художня творчість. Окрім численних новел, котрі написав до своїх підручників з української мови, він автор також виданої у "Веселці" популярної науково-фантастичної повісті "Трое на місяці". І дуже багато працює з творчою молоддю, літераторами-початківцями у своєму університеті. Організував тут і вже кілька років очолює літературну студію. Веде її засідання вельми кваліфіковано й цікаво, тож студентська молодь горнеться до

пуску — навіть роман (у ривки, ясна річ). І коли кілька місяців тому в Будинку письменників України відбувся творчий звіт цієї літературної студії, усі присутні в залі професійні поети, прозаїки, члени НСПУ мали змогу переконатися: І. Ющук готує для них гарну зміну.

Заслужений діяч науки і техніки України, член Національної спілки письменників України, член Центрального правління Всеукраїнського товариства "Просвіта" імені Тараса Шевченка, голова Товариства "Україна — Сербія", Іван Пилипович Ющук користується великою повагою серед тих, хто знає його особисто. Але й кожен, хто бере в руки його талановиті книги, шле йому найщиріші вітання.

З роси і води, дорогий Іване Пилиповичу!

● **Іван ПАСЕМКО**, член Міжнародної науково-координаційної ради з проблем українознавства

Орест СЛИВИНСЬКИЙ, член Національної спілки письменників України

мент не тільки взаємопорозуміння, а й пізнання й осмислення навколишнього світу... Рідна та мова, яка вироблена рідним народом на його споконвічній землі й пристосована саме до його умов існування, до його способу думання, навіть якщо за її основу колись було взято чужу мову. Вона є рідною не тільки для всього народу, а й для кожного окремого індивіда, що належить до цього народу, незалежно від того, з якою мовою йому довелося зіткнутися при появі на світ. Рідна мова — це мова предків і землі, а не мова, привнесена ззовні.

Немає кращих і гірших, вищих і нижчих мов. Але є мова рідного народу, яку не може замінити жодна інша".

Учитуючись у ті рядки, мимоволі згадуєш радіопередачі професора А. Погрібного, котрий напередодні Всеукраїнського перепису населення 2002 року наполегливо підкреслював, цитуючи І. Ющука, яка ж то саме рідна мова, а що таке накинута і насильно

упродовж 1987—1991 рр. очолював Клуб шанувальників української мови при Спілці письменників України. То був справді час смутку і відчаю свідомої української інтелігенції після катастрофи на ЧАЕС, час безнадії і сподівань, час страшного занепаду української мови, витіснення її т. зв. "інтернаціональною" мовою: спрацьовував на чийсь замовлення російський імперський імператив, щоб завершити під маркою демократизації та перебудови (січень 1988 р.) остаточну русифікацію України.

Водночас то був гіркий час нігілізму, коли т. зв. українські „інтернаціоналісти-ленінці" на чолі з В. Щербинським, відзначаючи ту чи іншу дату, переважно з історії радянської або російської імперії, у своїх "історичних" доповідях на уроки чистих засіданнях у Палаці культури "Україна" на весь світ безсоромно і безтактно заявляли про "торжество ленінської національної політики" в Україні, що ось-ось уже звершуються чи вже звершилися ідеали великого "вождя". Але яку треба було мати від природи вроджену тупість, щоб про це торжество "ленінської національної політики" в Україні виголошувати свої святоточні політичні опуси російською мовою.

Саме в ту пору І. Ющук, глибоко збагнувши трагедію свого народу, взявся за згуртування справжніх патріотів, щирих шанувальників українського слова. Протягом п'яти років до Будинку письменників (по вул. Банковій, 2) збиралися сотні людей, які прагнули почути слово правди. Тут розглядався стан викладання української мови у вищих навчальних закладах м. Ки-

НА МНОГІ І СЛАВНІ ЛІТА!

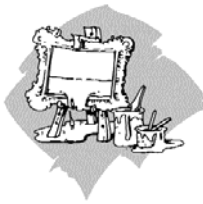
Редакція "Слова Просвіти", Центральне правління ВУТ "Просвіта" імені Т. Шевченка щиро вітають улюбленого товариша і колегу Івана Пилиповича Ющука зі славною датою і бажають йому сили, здоров'я, наснаги ще довго йти пліч-о-пліч із просвітянами та освітянами України! Слава героям!

ЗАПРОШУЄМО ВЧИТИСЯ!

ВУТ "Просвіта" імені Тараса Шевченка (Київ, пров. Музейний, 8, телефон для довідок: 229-89-69) проводить постійно діючі безкоштовні курси української мови. Бажаючих вчитися просимо зателефонувати чи зайти до кімнати № 19.

До зустрічі!

Лауреатові Шевченківської премії, заслуженому художнику України Андрієві АНТОНЮКУ виповнюється шістдесят.

Але це ще не фінал, як любить зазвичай казати маестро, всесвітньо відомий художник із Миколаєва.

Що правда, то правда. Як у масштабі країни, так і в масштабі однієї людини: посттоталітарний “броунівський рух”, і тільки іноді, мовби старокозацькі маяки на скіфських крутих курганах, — огники надій. Зорі з Чумацького Шляху просипалися на землю, але від того не стало ні видніше, ні легше: спробуйте побігати стежкою, встеленою пекучими зорями з металічними рваними краями...

А в біографії Андрія Даниловича Антонока таких стежок і доріг, усяпаних палаючими зорями, і справді багато. Уся біографія — мовби кардіограма розпластаного на путівці серця. Понині таємницею є навіть дата народження художника...

— Андрію, — звертаюся до рідної мені людини, геть уже посивілого, але з молодими блакитними очима митця, — коли ж Ви народилися насправді? Раніше святкували день народження 13 жовтня, виставку відкривали персональну 13 листопада (це іменини І. С. Нечуя-Левицького. — Д. К.), у паспорті ж — 15 жовтня написали. Потрапили Ви у круговірт 13 жовтня — Всесвітній день художника, уже приписалися б до цієї демонічної дати...

Художник відступає від мольберта (раритет: особистий мольберт засновника “південної школи” одесита Костанді!), примруженим оком оцінює щойно покладений на полотно мазок, і лише потім усміхається. Іронічно, хитро:

— А ти ще зауваж, якого це року було. Тоді взагалі стане весело...

Отже, Андрій народився у жовтні — у цьому сумнівів немає. Немає сумнівів і в тому, що рік той був старшим за століття: воєнний 1943. І не було тоді України, не було УРСР, а південь України географічної був Трансністрією, окупаційною румунською територією. Народився майбутній художник на Богополі (Ольгопіль, Голта і Богопіль і склали теперішнє м. Первомайськ, але пролетарське ім'я і будинок миському КП(б)У у вигляді серпа і молота (ото була архітектура!) містечко здобуло ще до війни. У розпал війни саме на Первомайщині, в с. Кримка, діяла легендарна підпільна організація юних патріотів “Партизанська іскра”, про яку написав О. Гончар і було знято фільм. Але тоді, коли навколо все палало, майбутній геній українського модерного живопису лежав у пелюшках. Інший знаменитий українець із Богополя, що народився 7 листопада (!) 1936 року, — неповторний Микола Вінграновський, — носив ім'я Ніколає, торбинку з книжками і вчився в нульовому класі початкової румунської гімназії...

Зовсім недавно розповів Андрій Антонок багато трагічного з життя родини в передвоєнні роки. І як сім'я тікала з одного села в інше після колективізації. Як двох дідів етапували в СЛОН, сиріч — на Соловки. Як із Соловків утекли вони аж до Узбекистану, під Самарканд. І вже по смерті вусатого

“Моя Венеція”

ЗЛАМАНИЙ ПРОМІНЬ ЛАМПАДИ

“Дедусева читанка”

“Мамині макітри”

“батька народів”, студентом Одеського художнього училища імені спілця Першої кінної Митрофана Грекова, юний Андрій Антонок із родичем-провідником уперше побачив діда під Самаркандом. І тепер, напередодні ювілею, малює себе верхи на верблюді, серед нескінченних піщаних дюн і барханів. Але для художника це — не просто сюжет із власної біографії. Скоріше, це сюжет із буття битого й січеного, гнаного народу українського, котрий завжди своїми альянтами вибирав пасіонарних вершників і слугував їм то конем, то волом, а то й верблюдом у емігрантських падолах. Але то — лише одна сторінка Книги Буття України. Тільки одна. Героїчних сторінок української історії, непрочитаних сторінок, і тепер не бракує. Час од часу гортає їх не лише, і не тільки вітер історії, а й сам український народ. Гортає руками своїх поетів і художників, композиторів і вічної посполитої “громади в сіряках”, за Т. Шевченком, у куфайках і кирзі недавнього минулого і

теперішнього часу.

Гортає й Андрій Антонок, українець генетичний, із душею — наче собор.

А кого тільки немає по наших соборах!

Але персонажі фігурних композицій спілця козацького степу, Великого Лугу, Київської Русі й Січі Запорозької — на такій висоті незнищеності народного духу!

Український Гамлет гомілетики стоїть і над українським художником Андрієм Антоном, і вустами підлітка питає в діда-всєвіда: “Учителю, хто ми?” Мистецтво ж не дає прямих відповідей, образний лад його вибудовує картину-відповідь. І тому в гігантському доробку митця — сила-силенна знакових полотен. І хоча описувати намальоване — справа невдячна, гадаю так: уже назва тієї чи іншої картини — й то промовляє сама за себе. Тут і “Св. Антоній Печерський”, і “Нестор-літописець”, “Григорій Варсава Сковорода” і “Т. Г. Шевченко (У казематі)”, “Летючий Прометей”. Манера Антонока — це мовби модерна, перели-

цьована з іконографії живописна українська історія: “Засвіт встали козаченьки”, “Чиста вода”, “Бузька Січ”, “Смерть козака”, “Вогні на курганах”, але й глосолалічна “Лампада над Синюхою”, що осяяла ріку дитинства малого й старого Андрія. Це, так би мовити, перший план. А другий план-підтекст — ото вже глибоко захований біль за тим, що притлумлено історичну пам'ять у сучасного покоління. Або “Камені Мигії”, де на високих пагорбах над Південним Бугом і його гранітними берегами — каміння небесне, упали з небес астероїди. Як не обпекти нозі й душу об це вічне “каміння спотикання” наше? Може, така ми нація, печалиться художник, що й потрапивши на небо, шукаємо шляху лише чумацького, та мазаних дьогтем возів і пужалном окреслюємо шлях у Всесвіт, але тому й безсмертні, що наївні, як бджоли, і трудящі, як бджоли, і земний мед українських пасік солодший нам од солодкої, найсолодшої манни небесної?

Випускник Одеського

художнього училища, Андрій Антонок служив у армії на Закарпатті. Зачарований, каже він, і тепер красою Срібної Землі. Там зазнався, мався з народним художником України Федором Манайлом, на тоді вже художником-консультантом кінофільму “Тіні забутих предків”. А став Шевченківським лауреатом в один рік (1994) зі співавтором сценарію “Тіней...” Іваном Чендеєм, трагічним літописцем Зеленої Верховини. І такі зустрічі формували його творчу натуру, творчу манеру, елегантну й вибухову водночас — Андрій і справді вулканний чоловік! І тепер, коли сягнув вершини віку й визнання, коли його полотна — в приватних і музейних колекціях багатьох країн світу, він усе-таки продовжує дивувати новими відкриттями. Якщо раніше художник звертався до історії здебільшого української, то нині персонажами його картин стали Діоген і Бенвенуто Челліні, Дон-Кіхот і Шолом-Алейхем. І тут — не просто “літературний дискурс” живописця: навіть

козаки вкрали свій дерев'яний собор під носом у турків і перетягли на свій берег, належить перу Шолом-Алейхему? А той собор на Богополі — то реальний собор. Три століття простояв потому на Богополі, а знищили його вже в часи несамогитого Микити Хрущова, в 60-ті рр. XX століття...

...Музей образотворчого мистецтва України — на Грушевського, 6, зовсім недалеко від Музейного завулка, де перебуває Всеукраїнська “Просвіта” і редакція тижневика “Слово Просвіти”. Саме там у березневі дні 2003 року з успіхом пройшла широкомасштабна ретроспективна виставка А. Антонока. Відвідали її тисячі людей, і немало з них — еліта України, духовна еліта.

Цієї ж осені в Миколаєві — після Києва, Москви, Страсбурга, Брюсселя, Торонто й інших міст — Андрій влаштує виставку нових полотен у муніципальній картинній галереї обласного відділення Фонду культури, а ретроспективні його вернісажі пройдуть в обласному художньому музеї імені В. Верещагіна, в гуманітарному державному університеті імені Петра Могили тощо. Буде виставка й на “малій батьківщині” у с. Первомайську. І полотна Андрія Антонока ще довго бентежитимуть українські серця, надто в такі часи, як наші. Видана колись у Данії історія посполитого нашого мистецтва називалася досить промовисто: “Українське малярство XX століття: від М. Бойчука до А. Антонока”. Не треба, думаю, нагадувати, чому українське відродження 20-х років XX століття названо “розстріляним”. Уже тепер видно, що й за добу проголошеної незалежності не все гарно в одвічній нашій “Атлантиді під вербою”. Але й під зламаним промінням соборної лампади живе і міниться Андрієва земля, січова земля України.

● **Дмитро КРЕМІНЬ**, письменник, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка, м. Миколаїв

ВІД ЕРИ БІОТЕХНОЛОГІЙ ДО УНІВЕРСАЛЬНОЇ ЛЮДИНИ

Рівно 50 років тому в газеті “Nature” з’явилася невеличка публікація двох авторів: біолога Джеймса Уотсона і фізика Френсіса Крика, яка зробила справжній переворот у науці. Близько 900 слів під “скромною” назвою “Структура ДНК” умить струснули світ, притягуючи у безмежній кількості інтелектуальні, фінансові та матеріально-технічні ресурси до абсолютно нового напрямку біології. Так постала молекулярна біологія і молекулярна генетика, молекулярна біофізика, біотехнологія і генна інженерія... Разом із тим, відкриття подвійної спіралі ДНК можна порівняти із винайденням атомної та водневої зброї. Почали доводити всемогутність людини, ставити її на місце Бога. Сьогодні актуальним, як ніколи, залишається питання створення трансгенних організмів, клонування ссавців і людини.

З іншого боку, подібні дослідження, зокрема й українських науковців, зробили переворот і в медицині. Розшифрування геному (останні дослідження проводилися на початку 2003 року), відкриття стовбурних ембріональних клітин людини і їх культивування (у 1998 році вчений Томсон отримав “культуру” цих клітин у чистому вигляді) — це два найбільш епохальні відкриття в історії молекулярної біології і генетики. Поява молекулярної медицини вважається новим етапом розвитку людства. Генна терапія (введення в організм генних конструкцій), як стверджують учені, є у перспективі найбільш ефективним і радикальним методом лікування цукрового діабету 1-го типу, атеросклерозу (який є причиною розвитку інфарктів, інсультів, артеріальної гіпертонії), поширених і склад-

них масових патологій. Адже в 2010 році вчені прогнозують більше 250 мільйонів (у світі) хворих на діабет... Молекулярна онкогенетика відкриває можливості для розробки принципово нових методів ранньої діагностики ряду лейкозів, визначення ефективності їх лікування. Геноміка людини досліджує гени, які спричиняють спадкові захворювання. Розробляються і впроваджуються методи ДНК-діагностики, “вторинної профілактики” спадкових захворювань із ранньою дитячою смертністю і важкою інвалідністю. Удосконалюється і лікування “чуми ХХ століття” — СНІДу, інших вірусних захворювань...

Одним словом, настало століття біотехнологій та біоінформатики, які поступово проникають практично всюди, де працює і живе людина. Ці технології і розробки — серед основних, що

зумовлюють так званий “технологічний прогрес”. Очищення довкілля, підвищення врожайності рослин і продуктивності комах (бджіл, шовкопрядів...), риби, птахів, тварин, зміцнення стійкості біосистем людини до шкідливих умов професійної діяльності, профілактика, діагностика і лікування найскладніших хвороб... Біотехнології уже навіть починають визначати розвиток світової економіки. Фактично на старті окупації всіх сфер життя людини ринок біотехнологічної продукції на сьогодні складає мінімум 10 мільярдів американських доларів.

Уже не фантасти, а вчені говорять про те, що настає ера, коли людина може продовжити собі життя мінімум удвічі. Від самого зачаття вона вже матиме генетичний паспорт, який при дуже поганій спадковості генів автоматично

прирікатиме її на смерть, а при нормальній — дозволить “тримати на припоні” хвороби навіть за допомогою звичайного, але вибіркового харчування. А згодом, мабуть, генна терапія, прискорене мікроклональне розмноження (і так далі) вміє створить універсальну людину, котрій інша людина (біотехнолог, президент чи прем’єр-міністр) визначатиме місце і роль у світі від зачаття до смерті. Утім, це вже не оригінально і навіть не весело... Зупинимось краще на біотехнологічних благах нашого життя поза матрицею людиновиробництва. Ще краще — просто подивимось на українські реалії, де понад 90 % людей — за межею бідності. Вони навряд чи думають про біотехнологічне вдосконалення. Воно прийде до них само — у раю...

● Олександр СОЛОНЕЦЬ

Дивним чином 50-річчя епохального наукового відкриття подвійної спіралі ДНК співпало з тридцятью річницею заснування у Києві Інституту молекулярної біології і генетики (ІМБіГ) Національної академії наук України. Наші вчені таки вписалися у світовий контекст розвитку біотехнологій, молекулярної медицини, генної інженерії... І це попри те, що в Радянському Союзі генетика довгий час була підпільною наукою, переслідувалась як буржуазна псевдонаука, створювалась антигенетика, усе робилося в умовах інформаційної ізоляції та надзвичайної таємності (учені працювали під постійним контролем КДБ). Але завдяки видатному українському вченому Сергієві Гершензону, котрий займався цими дослідженнями в Інституті мікробіології та вірусології імені Д. Заболотного АН УРСР, у 1973 році відкривається другий на радянському просторі Інститут молекулярної біології та генетики.

Таким чином, лише два інститути (перший відкрито у Москві у 1965 році) мали науковий і технічний потенціал для роботи у цій надзасекреченій галузі. Результат роботи ІМБіГ НАНУ — два наукові відкриття, державні нагороди (Держпремія СРСР, сім Держпремій України, премія Ради Міністрів УРСР, п’ять іменних премій НАН України...), тисячі наукових статей (сотні — у провідних міжнародних наукових журналах), 142 авторських свідоцтва винаходів і... десятки незапатентованих, невизнаних, не запущених у виробництво, частково вкрадених своїми і закордонними “спеціалістами” надзвичайно ефективних ліків, рослин, діагностичних конструкцій тощо.

Святкуючи ювілеї, наші вчені констатують, що тридцятирічні дослідження і винаходи доводяться “законсервовувати” до кращих часів. На проведення дослідів і впровадження нових біотехнологій необхідні сотні тисяч і мільйони американських доларів. Зарплата ж заввідділом ІМБіГ — 540 гривень..., а влада скупим рядком державного бюджету перекидає кисень науці, освіті тощо.

Фактично сьогодні єдиний шлях новітнім розробкам наших учених — патентування спільно із закордонними партнерами і передача монопольних прав на біотехнологію чи її продукцію іноземним фірмам. Наскільки “виграє” тут економіка й імідж України — очевидно...

Сьогодні в ІМБіГ працює 424 особи, серед них — 170 наукових співробітників (20 докторів і 114 кандидатів наук, 3 академіки і 5 членів-кореспондентів НАН України). Інститут бере участь у виконанні національних і державних науково-техніч-

ВИНАХОДИ У НАС КОНСЕРВУЮТЬСЯ

них програм — “Невідкладні заходи з ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС”, “Захист генофонду населення України”, “Національна програма профілактики СНІДу в Україні”, “Захист та реабілітація імунної системи населення України”, “Захист населення від найпоширеніших інфекційних захворювань”... Наукові дослідження, попри практичне нефінансування, здійснюються за всіма основними напрямками молекулярної біології та генетики. Як правило, їх забезпечують міжнародні наукові програми: іноземним компаніям і науковим установам вигідно вкладати гроші у наші розробки, одержувати можливість їх патентування і монопольного використання.

ІМБіГ співпрацює з науковцями Німеччини, Франції, Великобританії, Польщі, Італії, Греції, Японії, Росії, Білорусі. Здобуто міжнародні гранти за програми INTAS, INCO-COPERNICUS, Howard Hughes Medical Institute... В останні роки понад 50 молодих науковців Інституту стажуються у США, Франції, Німеччині, Італії, Японії, але, звичайно, немає жодної гарантії, що всі вони повернуться, обравши голодне і патріотичне існування в Україні. Тим паче, коли явно виражена протилежна тенденція.

Річниця ІМБіГ стала нагодою зрізу якості й важливості наукових досліджень, які проводяться тут. На щастя, ще не всі наші вчені світового значення відійшли у закордонний і вищий світ. Окрім директора (з 2003

року) Інституту, академіка НАН України Г. В. Єльської, працюють тут такі видатні вчені, як кандидат медичних наук А. І. Потопальський, доктори біологічних наук А. Д. Швед, Д. М. Говорун і М. А. Тукало, члени-кореспонденти НАН України В. А. Кунах і В. А. Кордюм... Колосальні, світового рівня наукові досягнення, хоч і майже не мають наразі практичного втілення через нефінансування, але демонструють рівень і потенціал української науки.

Так, керований Віктором Анатолійовичем Кунахом відділ генетики клітинних популяцій отримав “високі результати в клітинній біотехнології лікарських рослин фітопрепаратів”. В. А. Кунах розповідає про свої дослідження: “Біотехнологія рослин, мабуть, досягла сьогодні найвищого ступеня розвитку і впровадження. Адже будь-яка рослинна клітина, клітина із живим ядром, здатна регенерувати свій організм. Це відкрило перед нами можливість працювати не з цілими рослинами, а з окремими клітинами, “моделюючи” рослини. Ще понад 30 років тому винайдено технологію отримання за сезон з однієї бруньки до ста тисяч рослин із відтворенням повної генетичної структури. Яке практичне втілення? Один французький садівник у Парижі виростив чудову й унікальну троянду, все місто ходило милуватися. Мерія тут же виділила гроші на клітинну біотехнологію, і за кілька місяців висадили у Парижі п’ятдесят

Кавбуз, пашниця, кучмінь... — гібридні й корисні винаходи А. І. Потопальського

тисяч кущів цих троянд. Розроблені біотехнології дозволяють отримувати в необхідній кількості екологічно чисту сировину — джерело природних біологічно активних речовин — від рідкісних, зокрема, тропічних, альпійських, рослин. Від одного грама тканини за рік можна отримати 100 тонн клітинної біомаси необхідної якості. Діє технологія прискореного розмноження мікроклонів генотипів рослин. Можна таким чином зберігати генотипи рослин, які зникають. Інший напрямок — оздоровлення рослин. В Україні, наприклад, 70 % яблуневих садів заражені вірусами і бактеріями. Їх треба викорчувувати. Але як зберегти сорти? За тією ж технологією мікроклонального розмноження. Ще можна створювати нові форми рослин без генетичних маніпуляцій. Для селекції рослини необхідні гектари землі та роки випробувань. Ми ж пропонуємо метод клітинної селекції. 80 % сортів наших рослин не відповідають міжнародним стандартам, бо не є чисти-

ми. Клітинна селекція забезпечує чистоту і мінімальні часові витрати.

Створено унікальні високі продуктивні клітинні штамми рідкісних лікарських рослин — раувольфії зміїної, женьшеню, родіоли рожевої (золотого кореня), унгернії Віктора, арнебії барвної тощо, які продукують важливі для медицини серцеві алкалоїди, імуномодельючі глікозиди, харчові консерванти та барвники... Деякі з цих штамів накопичують у кілька разів більше діючих речовин, ніж природні рослини, і значно перевищують за продуктивністю кращі світові аналоги. Вони вже апробовані у промислових умовах і використовуються для виробництва ліків, напоїв та косметичних засобів...

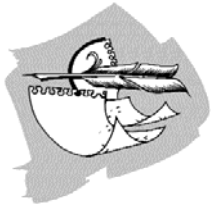
Інші відділи ІМБіГ, утім, мають не менш важливі досягнення. Зокрема Анатолієм Івановичем Потопальським розроблено новий науковий напрямок молекулярного оздоровлення людини і довкілля. Уже майже півстоліття минуло, як він винайшов препарати, яким і досі немає аналогів у світі і

які мають високу протипухлинну та противірусну активність. Відкритий ще у 1959 році амітозин є надзвичайно ефективним при лікуванні на різних стадіях раку, не пригнічуючи (на відміну від існуючих препаратів) процесів кровотворення і не викликаючи алергічних реакцій. Окрім того, він має дуже низьку токсичність. Попри те, що препарат абсолютно вдало пройшов клінічні дослідження (величезні гроші, необхідні для їх проведення, дав сам Анатолій Іванович!), він ще не затверджений і не запущений у виробництво. І це тоді, коли тисячі людей, помираючи, знають, що алітозин може їм допомогти... Ще один препарат А. І. Потопальського — ізатизон — протівірусної дії і ефективний при герпес-вірусах типу А та А-1, ВІЛ-інфекції, червоному вовчаку, інфекційному ларинготрахеїті птахів, бронхопневмонії коней та телят, вірусних хворобах бджіл... Препарат затверджено у ветеринарії, але до людей його теж поки не дуже пускають. “У сьогоднішніх умовах Нація приречена на загибель, якщо не діяти...” — каже вчений (читайте докладніше інтерв’ю в одному з наступних чисел “Слова Просвіти”).

У відділі молекулярної вірусології Інституту (очолює Анатолій Давидович Швед) теж виявилися непоробними досягнення у генній терапії СНІДу. У межах Програми 1990—1995 рр. було розроблено систему генної терапії СНІДу, яка оперує “кровотворними клітинами людини, які несуть у собі генноінженерні молекулярні конструкції, здатні пригнічувати розмноження вірусу ВІЛ-1”. Лабораторні доклінічні випробування показали високу стійкість цих клітин до збудника СНІДу. Але припинення фінансування загальмували дослідження. “Заготовлений клітинний матеріал було законсервовано і з 1995 р. він зберігається у рідкому азоті в очікуванні необхідних коштів або поступового руйнування. Таким чином, попередні витрати, як і сподівання хворих на допомогу, виявилися марними”.

Подібні висновки, на жаль, зробила більшість учених Інституту молекулярної біології і генетики. Залишається сподіватися...

● О. С.

— Пані Ліно, відразу по закінченню Київського театрального інституту ім. І. Карпенка-Карого Ви зіграли на сцені Чернівецького муз-драмтеатру імені О. Кобилянської низку провідних і цікавих ролей у виставах як класичного, так і сучасного репертуару. І керівництво театру мало намір подати Вашу кандидатуру на отримання звання заслуженої артистки... Здавалося б, Ваша творча доля в театрі з самого початку складалася щасливо... Що ж стало на заваді здійсненню намірів керівництва театру і Ваших мрій?

— Дивна річ, я нещодавно думала над цим, хоч і минуло вже багато років. Гадала, що ця давня рана вже загоїлась і не мала б ятрити душу. Але — ні! До цього дня не можу простити часові, людям, котрі мене відлучили від театру, від мистецтва. Тоді я була молодою, сильною. Ніколи, правда, не була амбітною. Мені хотілося зіграти найкращі ролі. І я мала право їх зіграти. Але чомусь ми, актори, вічно залежимо від когось... Так, Ви маєте рацію. Спочатку в мене був цікавий репертуар, а потім я втратила його з незрозумілих мені й досі причин.

— Можже, причина у Вашій неординарності?

Можливо, це було й тому, що я деякою мірою вирізнялася. А може, щось не збігалось у моїх фрекфенціях із фрекфенціями режисерів або тих, хто стояв біля керма театру. А можливо, не підходила моя індивідуальність. Але я була готова на все що завгодно: щоб мене режисери ламали, втворюали неможливе з моєю акторською природою, ладна була підкорятися будь-яким творчим забатанкам режисерів, аби тільки вони мене залучали до вистав. Але... цього не сталося.

Оскільки я почала випадати з репертуару, ясна річ, мова вже і не йшла про те, щоб відзначити мене якимись званнями. Але найбільше не можу простити долі того, що не зіграла Медею, котру мені пророкував на прощання ректор театрального інституту. Мріяла про неї, готувалася до неї, але — не вийшло... І в мені цей біль залишився назавжди!

— Чи намагалися Ви тоді якось заповнити оту порожнечу?

Коли мене, так би мовити, викинули з репертуару, коли я перейшла в масові сцени і молоді змушувала була грати бабусь і т. ін., — не зламалася. Я не така людина, котру можна просто взяти і зігнути. І я знайшла вихід... у слові, до якого завжди мала особливу любов. А прищепила цю любов мій викладач сценічної мови Віра Омельченко. І я їй повів за це вдячна.

Тож почала брати активну участь у концертах. Мене запрошували на свої творчі вечори буковинські письменники. Працювала у концертах-лекторіях разом із Анатолієм Добрянським — кандидатом філологічних наук і чудовим оповідачем, котрий, на жаль, цього року пішов із життя. Виступала в теле- і радіопередачах. І ці виступи перед людьми давали мені таку наснагу, таке щастя, таку радість, що мої невдачі в театрі не так боліли і ставали незначними.

— У той час, коли народ-

Колишню актрису Чернівецького музично-драматичного інституту ім. Ольги Кобилянської Євеліну Белою пам'ятають буковинські театралі і шанувальники поетичного слова, котрим сьогодні за 45. Ведучу передачу української служби радіо "Свобода" Галину Мовчан упізнавали по голосу слухачі по усьому світі. А як продюсера Ліну Гваті упродовж двадцяти років праці на радіо цінували і поважали колеги-журналісти, численні гості та учасники передач. І всі ці визначні постаті — одна жінка. Сьогодні з нею розмовляє журналістка Марія ВИШНЕВСЬКА.

ЛІНА ГВАТІ: «Я — АКТРИСА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ»

на артистка України Галина Янушевич вважала, що одну з найкращих ролей — Зою Жмугу у "Вовчисі" О. Ананьєва за О. Кобилянською — з часом мала б грати Євеліна Белою, Ви переходите працювати у філармонію. Чи була ця творча незреалізованість причиною Вашої еміграції з України?

Ні! Ні! Ні! Можу сказати, що, навпаки, я не хотіла їхати. Просто тоді була одружена з Олексієм Койфманом, і вся його родина збиралася їхати за кордон.

Я була категорично проти, бо розуміла: ніде, ні за яким кордоном, не зможу знайти собі застосування. Я — актриса української сцени, української мови. І тільки українським словом можу говорити до людей. Отже, ніяка Америка, Ізраїль чи Канада, наскільки я тоді розуміла, не допоможе мені зреалізуватися.

Причина полягала у моєму чоловікові-режисерові, котрого, як єврея, тут нікуди не хотіли брати на роботу. Я бачила, що людина ламається. А він — мій чоловік, батько моєї дитини. І я не хотіла ставати на заваді його щастю.

Дуже добре пам'ятаю той час, коли ми збирали валізи і до нас приходили деякі мої колеги. Більшість, щоправда, боялася... Я їх тоді розуміла і розумію зараз. І, Боже борони, у жодному разі не хочу їм дорікнути. Але ті, хто приходив і бачив, як пакувала свої концертні сукні, казали: "Ліно,

ти що, збираєшся там десь виступати чи що?" Я їм тоді відповідала: "Знаєте, якщо мені доведеться навіть мити посуд, я буду принаймні у красивій концертній сукні".

— Акторська професія в Україні була для Вас єдиним ремеслом, за допомогою якого Ви заробляли собі на життя. А як склалася Ваша доля в еміграції?

Прекрасно! Я шаслива, що виїхала. Америка мені сподобалася відразу. Я чомусь там почувалася як риба у воді. Коли побачила Нью-Йорк із ілюмінатора літака, відчула себе американкою. Це було прекрасно! На п'ятий день мого перебування у Нью-Йорку, тобто 23 роки тому (Боже мій, як летить час!), я прийшла на радіо "Свобода". Крім тексту, який мені дали прочитати, прочитала ще й уривок "Розпусна вдовиця" з поеми Ліни Костенко "Мандрівки серця". Це справило враження, і Юрій Долурейн відіслав півку із записом у Мюнхен. Там тоді була штаб-квартира "Свободи". Звідти надійшла пропозиція працювати у філії української служби радіо "Свобода" у Нью-Йорку. Тож на роботу мене взяли відразу. А ще через місяць я виступала в літературно-мистецькому клубі на Другій Авеню.

— Як це було?

— Коли прийшла туди, мене тіпало від хвилювання. Я виступала у другому відділенні: знову читала "Розпусну вдовицю" — і так, як би поклати своє серце на та-

ріль тим людям у залі. Бачила їхні сльози і сама заливалася сльозами. Я вклала в той виступ усе, що не змогла зреалізувати тут, в Україні.

— А як сприйняли Ваш дебют українці діаспори?

Після виступу глядачі зі сльозами на очах підходили до мене. Запитували: "Невже в Україні є люди, котрі так гарно говорять українською, котрі знають напам'ять такі прекрасні речі? Невже?" Мушу сказати, що в Америці доля моя склалася напрочуд щасливо. Відчула себе потрібною людям. У мені прокинувся бізнесмен — і я організувала групу. Зустрілася там із композитором і піаністом Леонідом Вербицьким, котрий написав відомі "Лелеки". І ми на запрошення їздили по всіх українських громадах в Америці та Канаді.

— Сьогодні у нас продовжують обговорювати проблему, чи має держава утримувати і забезпечувати митців, літераторів... А що скажете з досвіду роботи на заході, — як там?

— В Америці кожен театр, кожна концертна група заробляють на себе самі. Ніхто їх там не утримує. Можливо, Метрополітен Опера чи інші великі національні колективи мають підтримку, але то від спонсорів, а не від держави.

— Чи вигідно багатьом людям Америки вкладати гроші у мистецтво, культуру?

— Так. Коли я, приміром, як спонсор допомагаю

якомусь письменнику, театрові, бібліотеці, то сума, яку спонсорую, списується з моїх податків державі. І тому багаті люди дуже радо дають свої кошти на підтримку мистецтва, культури чи на благодійні акції.

А щодо американських письменників, артистів, то про них Ви все, напевно, знаєте. Якщо їхні твори, книги стають бестселерами, ясно, що вони з цього мають великі гроші. А коли ні, то їм доводиться заробляти іншою працею.

— Як і за який кошт виживає в англomовному середовищі українська громада та її громадські установи?

— За рахунок титанічної праці українців діаспори. І, до речі, вони всі працюють безкоштовно в громадських установах.

— Ви більше двадцяти років працювали на "Свободі". Чим для Вас була ця робота й ефірний образ Галини Мовчан?

— Галина Мовчан і Ліна Гваті — так мене сьогодні звуть... Мені здається, це були нероздільні дві людини. Я собі не уявляю, якби тоді була лише Ліна Гваті або тільки Галина Мовчан. Вони в мені наче зрослися. Але це не були сіамські близнюки. Ні! Це — одна людина. Щодо радіо, то воно було для мене — усім. Бо радіо — це слово. А слова... "Страшні слова, коли вони мовчать, коли великі зненацька причаїлися, коли не знаєш, з чого їх почати, бо всі слова були уже чиймись". Ці рядки Ліни Костенко стали для мене символом моєї праці на радіо. Завжди хотілося, щоб будь-яка фраза (тим більше, фраза: "В ефірі українська програма

радіо "Свобода") і була отим неповторним, безсмертним дотиком до душі людини, її свідомості. Для мене мікрофон — це мій театр. Я його любила. І скільки працювала, стільки він був для мене моїм улюбленим театром. Єдиною моєю можливістю говорити з людьми, яких я люблю.

— А що для Вас означає поняття "людська доброта"?

— Це — колосальна тема. Думаю, що наш народ задобрий. Занадто добрий! Він так багато прощає, так багато не помічає. Можливо, саме через це поняття "добро" і "зло" в нашому суспільстві і сьогодні не повністю визначені. Для прикладу, наведу таке: комуністичний режим творив нібито свою ідеологію і вкладав її у наші голови, наші душі, і ми знали тільки засади морального кодексу будівника комунізму — навіть не підозрювали, що ці десять заповідей були Божими, а не комуністичними.

Коли ж упав той режим — ми й досі не зробили розмежування. Не сказали, що це було погано. Ми і сьогодні (не ми з вами, звісно, а люди від цієї ідеології, її раби) кажемо, що голодомор — це нічого поганого. А коли найкращих синів і дочок України знищували? Коли обезкровили інтелігенцію — цвіт нації? Коли стільки священників, ченців і просто віруючих людей було заслано і знищено в таборах?! Хіба не потрібно про це сьогодні говорити вголос? Серйозно, правдиво, відверто! Чому люди ще й сьогодні бояться про це говорити? Адже нинішнє молоде покоління мусить знати правду. Аби на данишньому році незалежності за мову нації, державну мову не вести боротьбу. А те, що в українському суспільстві ще сьогодні панує зло, засвідчує байдужість людей одне до одного, до сусіда, до ближнього. А тому не спрацьовує заповідь Бога: "Люби ближнього, як самого себе". Не більше не менше, але — як самого себе. Судить самі. Коли ми з чоловіком, Іваном Гватем, якийсь час жили і працювали тут, у Києві, мешкали на другому поверсі в будинку по вулиці Саксаганського. Ліфт працював, а біля нього проходили сміттєпривід, який часто був переповнений. Але люди все одно приносили сміття. Вони лінувалися навіть із другого поверху зійти вниз кілька сходиночок (на перший), щоб виспатися сміття у контейнер. Яка вже тут любов до ближнього чи до себе самого?

— Завершуючи нашу розмову, якими будуть Ваші побажання нашим читачам?

— Правду кажучи, я не люблю нічого бажати. Бо знаю, що це — тільки слова. Що можу сказати зі свого життєвого досвіду?... Треба важко працювати, щоб не зламатися. І спільно з іншими. Не можна бути самому. Сама людина в існуючих реаліях не виживе. Для того, щоб протистояти злу, треба об'єднуватися. Тож разом із сусідами, друзями, рідними треба робити певні кроки, аби добро почало існувати. Щастя всім! Благополуччя! Любові! Витривалості! Добра! І не забувайте одне про одного.

— Я вам дякую.

ПЕРЕВАГИ ПРИКОРДОННЯ...

Уже стільки написано про Львів... Різноплощинно, багатовекторно, в усіх можливих жанрах. Часопису "І" тільки треба було все це якось скласти докупи. Щоб вийшов чільний і цілісний "Геній місця". Не знаю, якою була "робоча" назва нового тематичного числа "І", принаймні на обкладинці товстенького журналу (ледь не п'ятсот сторінок) красується саме ця. Далі історія і філософія Міста.

Тексти "І" подані за лінійною хронологією. Князь Лев, історія заснування. Місто вимолоює, шаманить для себе чогось більшого, ніж бійниці й незграбні фортечні мури. Далі — Лемберг, п'ятнадцяте століття. Розквіт, маґдебурзьке право. Згодом — Річ Посполита. "Львів" бавиться у карнавал. Творить цілком іншу філософію, ніж життя людей на ріллі. "Маємо відмовитися від простацької

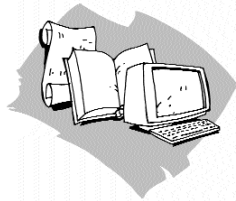
думки про те, що місто розвивається з села". Витворює крапку, акцент. Або ж, за спостереженням редактора журналу Тараса Возняка, — синкопу. Термін, який означає відхилення від норми. Випадання складу або звука. Оця синкопа має ще й відношення до джаз-банди. Фіксує напружений момент, коли має вступити саксофон — соло. Спитаєть, до чого тут синкопа? Думаю, йдеться, насамперед, про поняття простору й часу. Адже живемо в епоху постмодернізму. Паразитиування (даруйте, моделювання) на тілі історії та культури. Так от, місто прискорює не тільки обмін-обіг грошей. Це, так би мовити його фізична функція. Місто має ще й метафізичну властивість: прискорення часу. Майже за Позаяком: "Лишень, здавалось, тільки сіли пити, а вже надворі осінь".

Панівні міста не залишаються такими вічно... Старіють, виштовхуються на маргінеси. Занепад Венеції, Відня, Парижа, Лондона. У такому контексті доля Львова — не заздрісна. То, може, скласти руки і "красиво вмирати"? Малоімовірно, що відбудеться це естетично. Занадто брудні атрибути ми привносимо у процес. Інший шлях набагато складніший — творити нову філософію Міста. "Вчитися і пробувати мислити як урбаністи, а не як кочівники, що, споживши одну територію, переходять на іншу". А ще, на думку Тараса Возняка, Львову треба позбутися ілюзій стати центром значного самостійного економічного регіону — на це не має відповідних ресурсів. "Мусимо скористатися з переваг прикордоння".

•

Уляна ГЛІБЧУК

• Марія ВИШНЕВСЬКА

ДОСЛІДЖЕННЯ

“ПРИЗВИЩЕ” — в українській мові психологічна та соціальна характеристика особистості від “прізвиська”. У москвинській мові “ФАМІЛІЯ” не має своїх коренів. У них ця ознака запозичена від “family” — “ім’я” чи “родина”. Багатотисячний шлях розвитку української нації і її етнічне багатство привело до визнання кожної людини неповторною індивідуальністю, “ОСОБИСТИСТЮ”. Московщина ніколи не цінувала окрему людину. Гвинтик, “єдініца — ноль, єдініца — вздор”. Усіх робили на одне “лице”, “личину”, тому в них “ЛІЧНОСТЬ”.

“КРАЇНА”, “край” (к+рай) — викроєне, спрямоване до раю, виділене Богом (рай — храм Бога Сонця на Землі) і “СТРАНА” — тобто сторона та чи інша, щось пасивне, без’якісне.

“БАТЬКІВЩИНА” (Вітчизна) — батьківський край, земля предків. Для непомосковщених українців “нової” (чи другої) Батьківщини не буває. Часто чуємо від українців, які народилися в Канаді, Австралії, США: “Наша Батьківщина — Україна!”

Слово “Отчизна” (“Отечество”) прийшло в Московію після приєднання України як калка з української мови і тому не прижилося в живій народній мові, а лише використовується для “високого стилю” поетами й політиками. Крім того, корінь цього слова “Ота” запозичений із тюркської мови (“батько племені” — отаман).

“ДЕРЖАВА” — суспільна організація, яка держить, “утримує” разом певну громаду людей.

“ГРОМАДЯНСТВО” — приналежність до вільної самокерованої суспільної організації — громади.

“ГРАЖДАНСТВО” (“гражда” — обійстя) — населення гражд; а ті, хто за межами — упокорені народи, “іногородці”.

“ПОДРУЖЖЯ” — в Україні до шлюбу ставали ті, між ким виникала взаємна приязнь, дружба, кохання.

“ПРАЦЯ” — пов’язане з прагненням до світлого початку (бога Сонця “Ра”), розумової діяльності (раціо).

“ТРУД” — пов’язане з труднощами: “С трудов праведних не наживошь палат каменных” (москвинське прислів’я).

“ОРАТИ” — первісно означало “священнодіювати”. Слово походить із ритуалу хліборобського культу Бога Ора (іпостась світлого початку Бога Сонця “Ра”). Хліборобська праця в Україні найбільше шанована, тоді як москвинська ментальність найбільшої ваги надає полюванню (“охота”). Культ сонячного Бога Ора шанувався всіма арійськими племенами й народами (звідси і їхня назва: орії, арії): у грецькій мові “ора” — урожай; в латинській — прорікати (“оракул”, “оратор”), молитися (“ораре”).

“ПАХАТЬ” — розпанахувати; характеристика, яка у жодному разі не свідчить про “священнодіюство”, а про грубу фізичну працю, тобто культ оранки для москвинів був чужим. У москвинській мові “орать” — це голосно кричати, галасувати, “орава” — галаслива юрба. Це свідчить про нерозуміння москвинами обряду оранки, як цього не розуміли і їхні предки угрофінські племена, у мові яких “арій”, “орій” значило “раб”.

“ХЛІБОРОБ” — той, хто вирощує злаки і виробляє хліб.

“РІЛЬНИК” — той, хто обробляє землю (ще “плугатар” тощо). Калка з російської й грецької “землероб” невдала, бо тільки Бог міг створити (зробити) Землю. “ЗЕМЛЕДЕЛЕЦЬ”, “ХЛЕБОПАШЕЦЬ” — той, хто “делает” землю і “пашет” хліб. Повна нісенітниця через невдале запозичення в інших народів.

“СПІЛКА” — “з половини” (“з піл”). Вільне рівноправне об’єднання

спільників, учасників, які ділили все порівну.

“СОЮЗ” — об’єднання, пов’язане “узами”, тобто невольне. Союзник, значить “союзник” або “спів’язень”.

Цілком протилежне й ставлення до злочину. Москвин украде і скаже: “Что взято — то свято”. Принцип українця інший: “Краще своє латане, ніж чуже хватане”.

Москвшину, москоськомовні райони України буквально наводнили брутальні пісні про злодіїв, грабіжників, хуліганів, пияків і пиятику тощо. Те, що для інших народів зло, для москвина, його ментальності — це спосіб життя, повсякденна “героїка” і “романтика”.

“ОСВІТА” — рух до світла. Слово

ський гуморист: “корова також має язика, та не має мови”.

Часто українська мова своєю образністю просто вражає іноземних мовознавців. Наприклад, дивує, як образно й точно назване новонароджене дитя — “НЕМОВЛЯ”, тобто те, що ще “не має мови”. Правда, інколи чудує і москвинське слово. Наприклад, “ЗАВТРАК”. А чому не “сьогоднік”? Мабуть, тому, що сніданок часто відкладався на завтра? Чи не тому в них існує вислів “кормить завтраками”?

“СВЯТО” — від божественного світла, святості.

“ПРАЗДНІК” — від “праздного” життя, неробства.

“ЛІКАРНЯ” — місце, де лікують.

МОВА І «ЯЗИК»

Просвітяни зобов’язані роз’яснювати зросійщеним українцям (вони щиро вважають, що розмовляють “мовою Пушкіна”), що, насправді, їхня мова неприродно покалічена “суржилом”. А одна із причин того, що сотні слів української (і не тільки української) мови, які впливають із глибини тисячоліть, у російській мові мають спрощене, примітивне значення. Дуже добре показав це незабутній О. Братко-Кутинський, чиї дослідження взяті за основу в нижченаведених прикладах.

сягає ведійських часів. Словом “світло” в “Рігведі” позначалася наука. “Світло дня” — буденна наука; “промисне світло” — особливий вид науки; “осяйне світло чи сяйво” — особливо висока наука; “найсвітліше світло чи сяйво” — релігійне вчення про Триєдине перебування Всевишнього на землі. Український менталітет позначає світлом цілу низку фундаментальних понять: Світ, Усесвіт, світогляд, освічений, просвітянин, світочолой, світлий розум тощо.

“ОБРАЗОВАНІЄ” — підгонка всіх під один образ, зразок (образец).

“Світло”, “ясність” для українців найвища характеристика, наприклад, “ЯСНОВЕЛЬМОЖНІСТЬ”, тоді як у москвинів найвищою є сила, величина — “ВЕЛІЧЕСТВО”.

“МОВА” — спроможність говорити. Ідеально точна назва способу висловлення думок. Дар мови мають лише мислячі істоти.

“ЯЗИК” — анатомічний орган, який допомагає мислячим істотам пережовувати їжу і розмовляти. Найбільш влучну характеристику “челавеческаму языку” дав відомий україн-

Словом “лікарня” хворому дається надія на одужання, адже його лікує лікар.

“БОЛЬНИЦА” — місце, де біль. Це слово щораз нагадує хворому про недугу, воно негативно впливає на психіку, викликає недовіру до цієї установи. Мабуть, через це в москвинів і “врач” — від “врать”?

“ГАНЬБА” — погана, лиха слава; сором, безчестя і т. ін.

“ПОЗОР”, “ПОЗОРИЩЕ” — Запозичене з давньоукраїнської мови, але значення спотворене. Насправді первісно означало видовище, народне обрядове дійство, яке всі “зріли”. На заході України досі збереглися слова позирати, зирити, тобто роздивлятися, оглядати. У інших слов’ян існує оклик: “Позор!”, — себто “дивись уважно”, “Обережно!”

Навіть ця невелика кількість порівнянь вказує на протилежність ментальностей українців і москвинів у словотворенні.

• **Володимир ВІТЕНКО**, член ВУТ “Просвіта”, м. Ужгород

СЛОВНИКОВА СКАРБНИЧКА

Продовження. Початок у ч. 45, 51 за 2002 р., ч. 3, 8, 20, 32 за 2003 р.

ЗОВНІШНІСТЬ — внешность, ОДЯГ — одежда.

У батька вдавса, викапаний тато — похож на отца. Бути схожим із кимось, скидатися на когось — быть похожим на кого-то.

Вона на обличчі — чисто, як матуся... — она с лица — точь-в-точь, как матушка...

Чоловік на свиді — молодежавый мужчина.

На зверх, із себе — по наружности, по внешнему виду. Із себе гарна — хороша собой.

Змінитися на краще — перемениться к лучшему. Краси набиратися — хорошесть.

Хороший, гарний на виду, на вроду, на вигляд — хорош лицом.

Хороша — й міри нема — безмерно красива.

Бридкий на виду — с противной рожей.

Тілом засвітити — обнажить часть тела.

Штани носити внапуски — брюки носить поверх голенищ.

На дірки зносити — доносить до дыр.

Ходити чепурно, охайно — держать себя опрятно.

Застелитися хусткою — надеть на плечи платок.

Личити, до лица бути — быть к лицу.

До лица — к лицу пристало.

3 лица (гарна) — лицом (хороша).

Засукувати, засукати рукава — засучивать, засучить рукава.

Підкуцувати, підкуцати спідницю — подтыкать, подоткнуть юбку.

Холоші попідкачувати — подвернуть, подкачать штаны.

Дірками світити — ходит в дырах.

Тімням, тім’ям світити — ходити без “очіпка”.

Роздягти гольцем — раздеть донага.

СИЛА, міць, потуга — сила, крепость.

У потугу, в силу вбиватися — входит в силу, укрепляться, приобретает силу, делается сильным.

Братися на силу — чувствовать в себе силу.

Щосили, чимдуж, щодуху, як мога, якомога — на сколько сил хватит, изо всех сил хватит, изо всех сил.

Що сила зможе — по мере сил.

Дужий, недужий зробити, здужати, нездужати зробити — в состоянии, не в состоянии сделать.

Не здолати, не мати сил, змоги — не быть в состоянии.

Несила, неспромога, не під силу — невмочь, нет сил, мочи.

Над мої сили — свыше моих сил.

Над силу, через силу, на міру — сверх сил.

Виробляти, виробити силу — истрачивать, истратить на работе силу.

Упадати на силі — обессиливать, ослабевать.

Знемогтися на силі — выбиться из сил.

Ніг не підволоче — не в состоянии идти.

Як посиля — по мере сил.

На превелику силу, силу в силу — с большим трудом.

ЗДОРОВ’Я

Матися добре — находится в добром здоровье.

Людина при здоров’ї — здоровый человек, крепкий.

Хвороба, слабість, недуга — болезнь.

ЗАПАМОРОКА — головокружение.

Вернеться світ — голова кружится або: голова вернется, іде обертом, голова кружка іде, мозок закрутився, іде земля перекидом — закружилась голова.

Світ кому перемінився — потемнело в глазах.

Світ йому замакітрився — не взвидел света.

НУДОТА — тошнота.

Нудить, з душі верне — позывает на рвоту, тошнит.

Занудило, мене нудить, нудно мені — встошилось мне, тошно мне.

НЕПРИТОМНІСТЬ, млюсть — обморок.

Мороки беруть (кого) — впадает в беспамятство (кто).

Падати в нестямку — впадать в бессознательное состояние, терять сознание.

Зомліти — лишиться чувств.

Млюсті обняли — упал в обморок.

Непритомним будши — находясь в беспамятстве.

Непритомний — бессознательный, беспамятный. До пам’яті прийти — прийти в сознание.

СТЯМИТИСЯ — опомниться, сообразить.

ПРОПАСНИЦЯ, ГАРЯЧКА — лихорадка, жар.

Мороз пішов (по кому) — в холод бросило (кого).

Зубами третяка вибивати — дрожать так, что зуб на зуб не попадает (третяк — коліно в танці).

Морозить, лихоманка, трясця трясє (кого), трусить, холодом бере (кого) — знобит (кого). Поза плечима і морозом і вогнем сипнути — бросить в жар и в холод.

Кидати в жар — бросать в огонь (о болезни).

Вогнем узяло (кого) — в жар бросило (кого).

Далі буде.

Публікація Ю. ЗАВГОРОДНЬОГО

ОСОБИСТІСТЬ

Нещодавно художник Валерій Франчук звітував про свою двадцятирічну творчу діяльність. У Києві, у Галереї мистецтв, відбулася виставка його живопису.

ФІЛОСОФСЬКІ МОТИВИ ВАЛЕРІЯ ФРАНЧУКА

Я не буду перераховувати всіх почесних гостей, котрі були на відкритті виставки живопису Валерія Франчука. Але одного таки відзначу. Присутність Миколи Сомы, активного просвітнянина, поета і народного вчителя, мабуть, можна вважати знаковою. Микола Сом у колах діячів культури, відомий, крім усього, ще й як неабиякий дотепник, людина зі щирим, гострим та влучним гумором. Такий собі типовий представник козацького племені... Тож його присутність, певною мірою підтримувала той загальний колорит виставлених художником робіт. Перше, це колорит український, а по-друге, дещо інакше, порівняно з попередніми роками творчості художника, подана драма життя. Я хотів би заперечити тим, хто вважає Валерія Франчука художником-песимістом, особливо ж коли мова йде про велику серію його робіт, присвячену трагічним сторінкам нашої історії. Творче осмислення

трагедії зовсім не свідчить про песимізм, навіть якщо в образах відсутні життєрадісні посмішки чи інші ознаки оптимізму.

Стільки по світу варіацій на тему П'єти!.. І щоразу П'єта — це трагедія — особистісна, національна, загальнолюдська. Та в жодному разі не можна говорити, що осмислення страждання — це песимізм. Хіба ж можна говорити про песимізм у творах естонського скульптора Думпе (Пам'ятник жертвам фашизму) чи в графічних роботах Краскаускаса (Пам'ять)?

Творча інтерпретація трагедії скоріше подібна до покладання квітів. Але не як формальне поклоніння, а як внутрішня потреба осмислити подію.

Тож хіба можна казати, що здатність до такого осмислення є виявом песимізму? Простіше: хіба ж, коли ви вшановуєте пам'ять своїх близьких — це є проявом песимізму? Гадаю, що ні. Вшановуючи пам'ять своїх рідних, ми стверджуємо

мо життя. Я, власне, веду до того, що в творчості Франчука не було, як це дехто говорить, песимістичного періоду. Його мистецтво, у тому числі, й те, що присвячене голодомору, завжди було життєстверджуючим.

Я заперечив би й тим, хто стверджує, ніби у Франчука почався оптимістичний період творчості. Мистецтво, коли вже претендує на таку назву, — драматичне. Коли ж хтось не погодиться зі мною і наведе мені, як приклад, оптимізм Маякіна чи Кустодієва — то скажу, що варто дивитися глибше. За тим поверхневим оптимізмом криється правдивість життя. А коли б цього не було, то, чомусь здається мені “баби” Маякіна мали б радше безглуздий вигляд, аніж були б утіленням особливих натур російських жінок, із їхнім неповторним національним колоритом і темпераментом.

Можливо, в тому й полягає особливість мистецтва, що воно стверджує життя через його трагізм, і

повертає нас до його правдивості через удавану безтурботність.

Говорячи про розвиток Валерія Франчука як художника, хотілося б уникнути розмежування: оптиміст — песиміст. Радше слід говорити про інше осмислення життя раніше й тепер. Перш за все, у своїх творах, Валерій Франчук постає як філософ, що не ховається зі своїми думками, не говорить мовою Езопа. Його мова символічна й відверта: “Ось я так думаю, а ви судіть”. “Давай спочатку, зозуле” — таку назву має одна з картин, показаних на виставці. Усе згорає в нещадному полум'ї... У вогні часу, злоді, чи, може, у вогні власного сумління. Гаряче полум'я з'їдає могутній стовбур дерева життя, а його язики перетворюються на чорних птахів. Зруйновано підвалини твого існування, а чорні ангели покидають твою спустошену свідомість. Хто знає, може, після цього очищення вогнем тобі схочеться сказати: “Давай знову, зозуле. Почни новий відлік”.

“Світанкова роса”. Тебе захоплює низка асоціацій: Країна вранішньої роси, Країна вранішнього сонця... Намагаєшся впливати свою думку. Чому опиняєшся так далеко? Візуально — нічого спільного зі Сходом. З полотна проглядають на тебе світлі обличчя. Тут уся справа в світанковій росі. Вона має якесь сакральне значення... Саме вона наділена якоюсь незбагненною чистотою, яка перегукується з образами людей у картині.

На нинішній виставці художник широко представлений у жанрі пейзажу. Ці роботи ліричні й позбавлені тієї відвертої філософичності, яка присутня у вищезгаданих творах. “Троє”, “Зачаровані далі Сіверщини”, “Мабуть, буде дощ” — ці пейзажі виконані у спеліфічному для Франчука, я сказав би, антагоністичному колориті. Дерев, часто вписуються в майже правильні геометричні форми — овали, що перегукуються

з формами хмар. Останній пейзаж “Мабуть, буде дощ” вирізняється серед інших певною містичністю. Художник вдається до так званого асоціативного формалізму. У формах на полотні глядач може лише вгадувати ті чи інші предмети. Вгадувати дерева, береги довкола води та велетенські казкові хмари. Навіщо конкретизувати дійсність?

Та все ж таки й деякі пейзажі Валерія Франчука здатні повернути до розду-

ма. Можливо, для тебе. Вона знову настала, уже вкотре у твоєму житті, аби нагадати про відлік часу? Можливо, це інша осінь, яку ти багато разів спостерігав у житті інших і натрапив на неї знову?.. А втім... Мабуть, це просто осінь, яка приходить до нас щороку, чарує своїм золотом романтиків і йде геть, аби повернутися через рік. Лише тому, що так має бути.

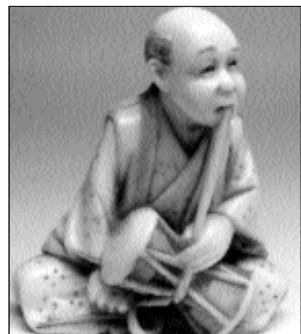
Багато говорилося про те, що Валерій Франчук — це художник, який у сучасному мистецькому розмаїтті має чи не найвиразніший національний характер. І цього ніхто не заперечить. Гадаю, багато сказано про нього і як про колориста та й про інші особливості його майстерності. Але хотілося б звернути особливу увагу на його спосіб подачі філософської думки. Часом він робить це просто, ніби записуючи на білому аркуші паперу. Іншим разом — метафорично, ховаючи думку в золотому плетиві осені.

Орест ЧЕРДАКЛІ

ВИСТАВКА

У СВІТІ МІНІАТЮР

У традиційному японському одязі не було кишень. Відсутність таких необхідних пристосувань змусила японців придумати нецке. Саме слово “нецке” пишеться двома ієрогліфами: перший означає “корінь”, другий — “прикріплювати”. Тож, нецке — це були брелоки, за допомогою яких до об'єкта (поясу) кріпилися люлька, кисет, коробочка для ліків тощо. Будучи за своєю природою мистецтвом ужитковим, із часом воно набуває суто естетичного змісту. З точки зору історії культури сюжети нецке є невичерпним джерелом вивчення звичаїв, релігійних та моральних уявлень японців та китайців XVII — XIX століть.

Гессай. Друга половина XIX ст. Музикант-барабанщик

Деркаченко А. Пацюк на сирові

У XX—XXI століттях внесок у мистецтво нецке зробили й українські майстри. Їхні роботи представлені на міжнародній виставці “Нецке поза часом”, яка відкрилася 17 вересня в Музеї Богдана та Варвари Ханенків у Києві. Крім робіт сучасних майстрів, експонуються нецке з колекцій музею та приватних українських колекціонерів — це, в основному, роботи XVIII—XIX століть.

Дивний та привабливий світ приховується за мініатюрними, 3—4 см завбільшки, зображеннями богів, людей, тварин, птахів та риб. Вони приваблюють віртуозністю виконання: тут усе передається точно і виразно, часом — з гумором та фантазією. Якщо у Вас склався стереотип самурая, як незворушного й суворого воїтеля, Ви переконаєтеся, що й вони були людьми не без слабкостей. “Самурай напідпитку” — так називається одна з нецке XIX століття, представлених на виставці.

О. Ч.

ПЕРСПЕКТИВА

Я хотів би заперечити тим, хто вважає Валерія Франчука художником-песимістом, особливо ж коли мова йде про велику серію його робіт, присвячену трагічним сторінкам нашої історії. Творче осмислення трагедії зовсім не свідчить про песимізм, навіть якщо в образах відсутні життєрадісні посмішки чи інші ознаки оптимізму.

Стільки по світу варіацій на тему П'єти!.. І щоразу П'єта — це трагедія — особистісна, національна, загальнолюдська. Та в жодному разі не можна говорити, що осмислення страждання — це песимізм. Хіба ж можна говорити про песимізм у творах естонського скульптора Думпе (Пам'ятник жертвам фашизму) чи в графічних роботах Краскаускаса (Пам'ять)?

Творча інтерпретація трагедії скоріше подібна до покладання квітів. Але не як формальне поклоніння, а як внутрішня потреба осмислити подію.

Тож хіба можна казати, що здатність до такого осмислення є виявом песимізму? Простіше: хіба ж, коли ви вшановуєте пам'ять своїх близьких — це є проявом песимізму? Гадаю, що ні. Вшановуючи пам'ять своїх рідних, ми стверджуємо

мо життя. Я, власне, веду до того, що в творчості Франчука не було, як це дехто говорить, песимістичного періоду. Його мистецтво, у тому числі, й те, що присвячене голодомору, завжди було життєстверджуючим.

Я заперечив би й тим, хто стверджує, ніби у Франчука почався оптимістичний період творчості. Мистецтво, коли вже претендує на таку назву, — драматичне. Коли ж хтось не погодиться зі мною і наведе мені, як приклад, оптимізм Маякіна чи Кустодієва — то скажу, що варто дивитися глибше. За тим поверхневим оптимізмом криється правдивість життя. А коли б цього не було, то, чомусь здається мені “баби” Маякіна мали б радше безглуздий вигляд, аніж були б утіленням особливих натур російських жінок, із їхнім неповторним національним колоритом і темпераментом.

Можливо, в тому й полягає особливість мистецтва, що воно стверджує життя через його трагізм, і

повертає нас до його правдивості через удавану безтурботність.

Говорячи про розвиток Валерія Франчука як художника, хотілося б уникнути розмежування: оптиміст — песиміст. Радше слід говорити про інше осмислення життя раніше й тепер. Перш за все, у своїх творах, Валерій Франчук постає як філософ, що не ховається зі своїми думками, не говорить мовою Езопа. Його мова символічна й відверта: “Ось я так думаю, а ви судіть”. “Давай спочатку, зозуле” — таку назву має одна з картин, показаних на виставці. Усе згорає в нещадному полум'ї... У вогні часу, злоді, чи, може, у вогні власного сумління. Гаряче полум'я з'їдає могутній стовбур дерева життя, а його язики перетворюються на чорних птахів. Зруйновано підвалини твого існування, а чорні ангели покидають твою спустошену свідомість. Хто знає, може, після цього очищення вогнем тобі схочеться сказати: “Давай знову, зозуле. Почни новий відлік”.

“Світанкова роса”. Тебе захоплює низка асоціацій: Країна вранішньої роси, Країна вранішнього сонця... Намагаєшся впливати свою думку. Чому опиняєшся так далеко? Візуально — нічого спільного зі Сходом. З полотна проглядають на тебе світлі обличчя. Тут уся справа в світанковій росі. Вона має якесь сакральне значення... Саме вона наділена якоюсь незбагненною чистотою, яка перегукується з образами людей у картині.

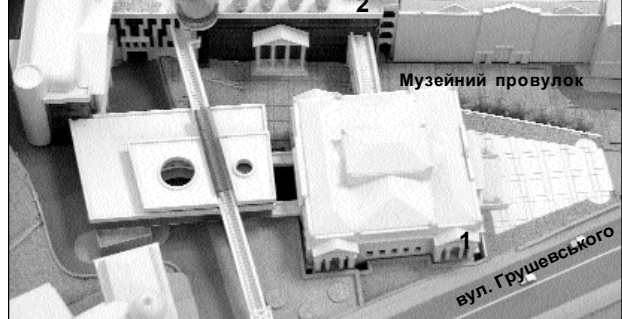
На нинішній виставці художник широко представлений у жанрі пейзажу. Ці роботи ліричні й позбавлені тієї відвертої філософичності, яка присутня у вищезгаданих творах. “Троє”, “Зачаровані далі Сіверщини”, “Мабуть, буде дощ” — ці пейзажі виконані у спеліфічному для Франчука, я сказав би, антагоністичному колориті. Дерев, часто вписуються в майже правильні геометричні форми — овали, що перегукуються

ПРОЕКТ — 2010

вих проектах, або в наукових статтях, і в постійній експозиції ніде не закріплено. У нинішньому приміщенні ми показуємо тільки мистецтво початку XX століття, заснування Української академії мистецтв, мистецтво школи Бойчука, український авангард і тридцять роки. Тобто, наша історія зупинилася на тридцяти роках. Сподіваємося, що нові приміщення дадуть можливість показати процес розвитку українського мистецтва”.

Нинішньому приміщенню музею нещодавно виповнилося сто років. Фондові сховища страждають від перевантаження. Безпрецедентно, умови зберігання недосконалі.

“У новому приміщенні сподіваємося розмістити належні фондосховища, — продовжує Ольга Лагутенко. — Передбачається цілий поверх під реставраційні майстерні, де буде необхідно обладнання для скрупульозної реставраційної і дослідницької роботи. Там буде і приміщення для музейної педагогіки. Такий напрямок ми зараз починаємо розвивати. Плануємо розвивати арттерапію. У світовій музейній практиці цей напрямок, який вивчає вплив мистецтва на психологію людини, досить розвинений і перспективний. Ми також ведемо наукову роботу в цій галузі та збираємося використовувати мистецтво з метою терапії. Крім цього, у музеї XX

Фрагмент макета: 1) нинішній корпус; 2) новий корпус

століття планується депозитарій — приміщення, в якому, крім наших фондів робіт, зберігатимуться приватні колекції. Власники приватних колекцій з діаспори готові надати твори своїх колекцій для нашого музею. Але своєю умовою вони ставлять належне збереження, а також постійну експозицію творів. Проблема зберігання і експонування приватних колекцій є актуальною і для вітчизняних колекціонерів, адже, крім Одеси, подібних музеїв в Україні більше немає.

У приміщенні, яке збираємося відкрити на Музейному провулку, буде розгорнута експозиція, присвячена історії України, тобто історії України в образотворчому мистецтві. Плануємо зробити портретну галерею видатних діячів української культури та історії — від козацького портрета до сучасного”.

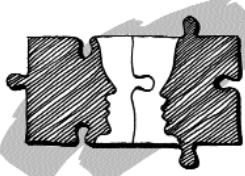
Тож структуру музею можна уявити такою: в старому корпусі на Грушевського, 6, буде розміщена

колекція давнього мистецтва, якою і був започаткований цей музей, що тоді називався музеєм старожитностей. Це будуть ікони, скульптура, церковне мистецтво, а також історія цього музею. XIX ст. буде представлено на Музейному провулку, і третій рівень — музей XX — XXI ст. — на вулиці Інститутській.

Розширюється і кадрові структура. Продовжує Ольга Лагутенко: “За останній рік прийшло кілька молодих спеціалістів. Створюються нові відділи — маркетингу та піару. Молодь цікавиться нами, адже є нагода вибрати і менеджерську роботу, і виставкову, й наукову, іншими словами, — усе, що стосується мистецтвознавчого фаху.

Увесь цей план колектив Музею збирається здійснити до 2010 року. У столиці європейської держави має постати національний музей європейського рівня.

Олег ЛІСОВИЙ

За визвольної війни і гетьманату Богдана Хмельницького Паволоч була полковим містом, на рівні з шістнадцятьма найбільшими адміністративними центрами козацької держави Війська Запорізького. Був тут окремий військовий округ, Паволоцький полк із видатними козацькими полковниками. У літературі нинішнє бідне, але розлоге село закарбоване грізним паволоцьким полковником Шрамом ("Чорна рада" Пантелеймона Куліша) і колись прекрасною, а сьогодні — багаторастрадною річкою Раставицею ("Микола Джуря" Івана Нечуя-Левицького). Саме тут після берецького непорозуміння з'явився "батько Хмельниці" — відновити військову потугу національно-визвольної армії... Походження назви села достеменно невідоме, але окремі паволочані виводять її із "паволоки" — коштовної тканини у стародавній Русі, яку завозили сюди як здобич переможців-русичів або несли візантійські та інші посли великому князю Святославу Хороброму як шедрий дар і визнання непереможності.

Сьогодні Паволоч — майже звичайне село у Попільнянському районі Житомирської області. Головна біда села паволочані бачать у тому, що їм не дають мирно і праведно Богу молитися.

Власне, церква у Паволочі, на щастя, була з вікомпомних давен. Кажуть, молитва праведна давала благословення на Паволоч упродовж довгих віків. Ще кажуть, що у тій самій старовинній паволоцькій церкві вінчався не хто-небудь, а гетьман Війська Запорізького Богдан Хмельницький. Але настав час, коли безбожники спалювали і замахали святиню. Урешті "порядкування" радянської влади із спецслужбою — РПЦ — завершилося гучним відзначенням 1000-ліття Хрещення Русі — у Паволочі було спалено Свято-Покровську церкву.

Незалежність принесла нові шанси і ще більше випробовувань. Загальні збори села на "ура!" і "слава!" ухвалили будувати нову Свято-Покровську церкву. Одностайним було рішення про належність майбутнього храму до Української Православної Церкви Київського Патріархату, основи єдиної помісної української Церкви. Відали ж бо про фарисейську й імперську суть РПЦ та УПЦ Московського Патріархату. Окрім того, будувати храм прийшов до села зі Львівщини священник УПЦ (КП) Микола Іванович Яртим. Роботи почали освячення і відновлення фундаменту. Створили і зареєстрували Свято-Покровську парафію УПЦ Київського Патріархату, яка організувала збір коштів на будівництво храму. Далі громада на чолі з отцем Миколою Яртимом після тривалих баталій домоглася, щоб сільське і колгоспне начальство дало добро на будівництво храму.

Будівельні роботи, які проводилися на кошти згаданої громади парафії УПЦ (КП), у 1994 році освятив сам владики Житомирський та Овруцький Серафим. І запанував би, певно, Божий

мир і спокій у Паволочі, якби не інша глобальна проблема України — проблема влади.

Василя Ящука усі паволочані знали як затятого радянського партноменклатурника, зразкового атеїста, безжалюного і войовничого чиновника. Недаремно ж називали його "Берією"... Сподівалися, що незалежність не дозволить подібним владарювати, але влада, на

ністрації списки селян (920 чоловік), котрі висловлюються за приналежність храму до УПЦ (КП), зникли безвісти. У серпні 2001 року на загальних зборах пайовиків КСП таки приймається рішення про те, щоб передати храм общині Київського Патріархату, але... його керівництво навіть не записало у протокол.

Урешті у червні 2002 року Господарський суд Жи-

миру її "турбувати", незважаючи на численні прохання і звернення паволочан.

Окрім того, до духовної блокади Паволочі додалася ще й блокада економічна. Тривалий час село бореться за повалення режиму місцевого "князька", голови ПСП Ростислава Кореня, котрий славиться своєю нетверезістю, брутальністю, зникненням і знищенням сільського майна. Але всі звернення селян і перевірки навіть державних чиновників він вирішує просто — посилає подалі, як кажуть.

У серпні 2003 року ми

довколишніх районів) прайило для п'ятьох прихожан!

Голова паволоцької сільради О. І. Чопенко каже, що зробив багато і зробить іще більше. (дослівно, зберігаючи стиль мовлення, передаємо його слова):

— До мене були уже ці прошення не раз. Ця громада Київського Патріархату ніше частенько. Ми з Полтавцем Миколою Андрійовичем уже не раз зверталися скрізь. Не можна знайти кінця цьому загадочному колу — як його це все зробити. Зібрали сід села, а треба було збори майнових власників. Якщо

— Мене цікавить охорона громадського порядку під час проведення масових міроприємств. Всьо. Друге питання мене не цікавить. Був схід майнових і земельних власників ПСП "Паволоч". Є багато спірних питань...

— Якщо громада повертає собі церкву, яку будувала, і хоче молитися там, — це порушення громадського порядку?

— Ні, це не порушення. Питання — як поверне церкву. Є відповідні служби в державі, які виконують рішення суду чи інших органів. Передача від одного власника до іншого здійснює виконавча

ПАВОЛОЧ: ВІЙНА ЗА ЦЕРКВУ І ВЛАДУ

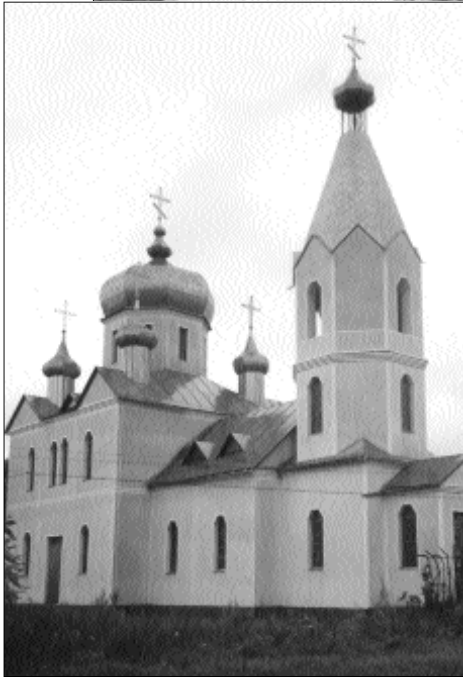
Попри те, що Паволоч з височини споглядає на світ (Придніпровська височина, гора Поросся), із кожним роком село усе сіддає і падає. І причина цього — не зсуви ґрунту, а банальна сьогоднішня не-популярність і проблематичність сільського життя, злочинське начальство колгоспу, далі — ПСП, безперервна війна за церкву. Коли ще у 1959 році тут проживало 4800 мешканців, неймовірно, як на село, кількість людей, то нині — мінімум удвічі менше (тільки близько 1200 земельних і майнових пайовиків).

жаль, здебільшого не змінилася. "Берія"-Ящук став головою колгоспу. Може б, йому і не дуже муляв очі той храм, але ж побачив, що святиня незалежної Православної Церкви творить із пострадянських селян Націю. "Вишколений борець" не міг також стерпіти, що отець Микола Яртим правив українською. Надумав як не зруйнувати, то віддати храм у "надійні руки", тобто в підпорядкування Московському Патріархату. Житомирська єпархія останнього оперативно присилає сюди свого священника і починає у змові із місцевими владомощами відкрито цукувати священника Київського Патріархату й активістів Свято-Покровської парафії. Брутальне переслідування врешті закінчилося повним "безпределом". Попри те, що громада двічі ініціює загальні збори КСП і ставить питання про передачу церкви Київському Патріархату, в останню мить голова сільськогосподарського підприємства блокує голосування, а потім одноосібно передає храм общині Московського Патріархату (навіть чи набереється і п'ятнадцять прихожан).

Не вплинули на ситуацію і три сходи села, проведені після подібного беззаконня, і десятки звертань паволочан до чиновників різних рівнів. Навіть Попільнянський районний суд відмовився розглядати заяву сільської громади, а передані голові райдержадмі-

1994 р. Владика УПЦ КП Серафим освячує підмурок Свято-Покровської церкви

2003 р. Церква захоплена Московським Патріархатом

томирської області почав розгляд справи за позовом паволоцької парафії УПЦ Київського Патріархату. Не було меж радості громади, коли у липні 2002 року Господарський обласний суд (суддя С. С. Пасічник) визнав недійсним рішення правління КСП "Паволоч" від 18. 09. 1998 р. про передачу храму Житомирській єпархії Московського Патріархату. Але... стан справ не змінився. Людям церкву не повертали, а виконавчий орган суду відмовився втручатися, оскільки, як вони пояснили, суд, говорячи про незаконність передачі церкви Московському Патріархату, не постановив ліквідувати цю незаконність, тобто віддати храм УПЦ Київського Патріархату... Минуло більше року від рішення суду, але до цієї постійної незаконності, схоже, чиновники і правоохоронці звикли так, що не мають на-

стали свідками чергових зборів селян, пайовиків ПСП, які, окрім усього іншого, нарешті мали стати юридичним обґрунтуванням передачі храму одному із Патріархатів. І збори, попри різні перешкоди, відбулися, висловивши недовіру голові ПСП Р. Кореню і прийнявши рішення про приналежність Свято-Покровського храму до УПЦ (КП). Лише 8 осіб(!) висловилося за Московський Патріархат, на противагу більше, ніж трьомстам присутнім прихильникам УПЦ (КП). Сотні людей просто в Будинку культури кричали "ура!" і вітали один одного з перемогою...

Рано тишилися, наївні. Бо місцева і обласна влада (із відділу національностей, міграції та релігії облдержадміністрації), високі районні та обласні чини правоохоронних органів, певно, не надто зацікавлені у захисті інтересів паволочан і УПЦ (КП). Адже, вже коли люди розійшлися, вони заявили, що не було пороху і занесено в протокол кількість присутніх. Отже, збирайте, шановні, ще одні збори, де буде не менше 900 осіб... Тим часом Московський Патріархат того дня влаштував грандіозну акцію в селі. Великий переляк від того, що громада таки поверне собі церкву, змусив їх зачинити храм і цілий день правити службу біля входу. Видовище було унікальне і малоприємне: семеро московських попів (скликаних із Житомира і

пайщиків у нас 1200, то треба було присутніх 900. Я із своєї сторони усе зробив. У мене ось вже комп'ютер не рестау печатать об'яви. Голова райдержадміністрації був — теж допомагає. Какали: давайте підготуємо доручення, пожертвую своїм часом ради цього, пройдуся, зберу підписи, посвідчу, що той довіряє свій голос тому. Але як за два дні це зробити? По-перше, транспорту немає...

— Коли Ви зможете зібрати підписи чи ще один схід пайовиків?

— Пойміть мене, я збирати не буду. Якщо треба моє присутствіє — представляйте мені транспорт, я поїду, посвідчу підписи, все як положено. Од мене загвозди ніякої не буде. Треба бланки. Я би вже пожертвував свого комп'ютера, набрали б гарненько...

Окрім усього, знайшлися і нові аргументи звільнення у вирішенні проблеми. Община Московського Патріархату раптом заявила, що земля, на якій стоїть храм, уже ними приватизована. Мовляв, забирайте храм з нашої землі, якщо зможете... Цю новину голова сільради не спростував і що робити — не знає: "Це чи в судовому порядку треба вирішувати, чи інакше якось. Я ще не дуже сильно в цих вещах орієнтуюсь. Лишню підписі ніде не ставлю, покамісь не передзвоню, не визнаю. Як що сесія сільради може вирішити питання, — я винесу його, а там п'ятнадцять депутатів вирішать".

Точку зору правоохоронців, котрі охороняли церкву "від незаконних дій громади УПЦ (КП)" висловлює начальник райвідділу міліції Ю. М. Проценко:

треба храм брати силою!" — усе більше переконуються представники громади УПЦ (КП). Дружина священника Галина Йосипівна Яртим у розпачі розповідає, що залишила рідну домівку і роботу на Львівщині і приїхала з трьома дітьми сюди, щоб не мати спокійного життя. Постійно погрожують, доходило і до того, що міліція ув'язнювала і била її чоловіка, отця Миколу Яртим, не так давно спалили хлів, де згоріло вісімнадцять поросят...

Лідія Михайлівна Криворучко — чи не найавторитетніша людина в селі. Саме вона домоглася того, щоб відбудували храм і віддає своє життя і здоров'я, аби повернути його громаді.

— Коли влада спалила церкву, я, ще тоді невіруюча, першою прийшла на те зга-рище і сказала, що добуєся її відбудови. Люди повинні мати церкву. Десятки разів ходила до Ящука, голови колгоспу, але той відмовлявся будь-що робити. Аж ось наблизилася вибори до місцевих рад, а я була головою виборчої комісії. Кажу: "Тільки церкву не почнете будувати, гарантую, що за Вас люди не проголосують!". Цього вандала і запеклого сталінця всі боялися (і навіть зараз бояться, бо дуже мстивий), але проти нього як депутата райради проголосувало 240 осіб. Кажу йому: "Через три тижні на перевиборних зборах (обирали голову колгоспу) Вас знімуть, якщо не допоможете із церквою". Тільки так почали будівництво... Не раз піднімали трактористів, механізаторів, чистили територію, — аж ось нарешті завершилися. Іздила в Житомир на попутках за "сметой". Зібрала по селу фотографії колишньої церкви, в житомирській художній майстерні мені зробили ескізи, вивісила в клубі, хоча ніхто ще не вірив, що відбудуємо церкву... Вистраждали її потім і кров'ю. А тепер мені місця там немає. Перед нами стоїть страшна сталінська бюрократична стіна, і ми пробираємо її чолом.

Наразі паволоцька громада залишається без церкви, а голова ПСП "Паволоч" Ростислав Корінь після тимчасового небуття (говорять про "запой") залишається на своїй посаді, незважаючи на рішення зборів. Щоправда, він таки зважив на рішення, вигнавши чимало людей із роботи і прийнявши із покайною назад.

• Олександр СОЛОНЕЦЬ

ВІЗИТ

Приблизно в такій же бадьорій тональності восени минулого року повідомлялося про “офіційний діалог Л. Кучми з Генеральним секретарем НАТО Джорджем Робертсоном” на саміті альянсу в Празі. Потім Генсек НАТО розповів групі українських журналістів у Брюсселі, що з керівником нашої держави він таки зустрічався, але аж півхвилини, і ні про що з ним не розмовляв. Тобто, був прийом для гостей, Робертсон, як гостинний господар, чомо привітався з Леонідом Кучмою — і все. Гіперболізація ввічливої репліки до розмірів “конструктивного діалогу” — на совісті творців іміджу Кучми як міжнародного діяча.

Так само було й тепер — “Президент України мав коротку бесіду” з Бушем, і той начебто сказав, що “Україна важлива для США”. Гм... Важко назвати країну, яка для США не була б важливою, — така вже всюдисуща американська зовнішня політика. Ще важче главі “пост-кольчужної” держави розраховувати на глибинний зміст банальної протокольної фрази з уст американського президента. Дарма що репутацію першого рятують українські воєни в Іраку.

ООН, як відомо, проти війни з останнім категорично заперечувала. Але цинічна приказка радянських часів “щось не подобається — хоч до ООН пишіть” стала ще найкращим свідченням впливо-

«КОНСТРУКТИВНИЙ ДІАЛОГ» В АМЕРИЦІ ПРОТЯГОМ ХВИЛИНИ

Вереснева поїздка гаранта на сесію Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку — ледь не зовнішньополітичний триумф Леоніда Даниловича, як презентували заокеанський вояж президентська прес-служба і державні ЗМІ. Бо наш Президент зустрівся з американським, Джорджем Бушем. Дарма, що всього лише під час офіційного застілля.

вості цієї структури на світову політику, коли літаки коаліції почали бомбардувати Багдад. Ба більше — ще після югославської кампанії студенти-політологи в декотрих американських вузах писали реферати на приблизно таку тему: “Про недоцільність ООН в американському вимірі”. Тож і участь гаранта в сесії Генасамблеї не слід сприймати як багатообіцяючі аванси Заходу йому особисто і держави, яку він представляє. Так, на сесію прибули і президенти провідних європейських країн, але наш спілкувався зовсім не з велетами світового політикуму — наприклад, Мушарафом, котрий

ний об’єкт критики західних журналістів, у Конго, як і в нас, повністю залежна від найближчих сусідів слабка економіка і настільки ж “розвинена” громадянське суспільство, а в Португалії українські заробітчани гордо тримають пальмові першості за кількістю нелегалів-чорноробів. Тільки навряд чи саме їхньою долею переймався Леонід Данилович під час розмови зі своїм португальським колегою.

Нарешті, оптимістичні повідомлення про діалог Л. Кучми з легендарним Генрі Кісінджером, на жаль, не більше ніж просто оптимістичні повідомлення. Бо сьогодні Кісінджер — усе ж таки полі-

тик не першого ешелону в США. Це вам не Колін Пауел чи бодай Дональд Рамсфелд. Зараз Кісінджер більше займається чистим піаром, а не чистою політикою, йому належать дві великі піар-компанії, чії послуги для високопосадових клієнтів коштують дуже недешево. Про що домовилися Генрі з Леонідом, прес-служба останнього скромно промовчала.

Приємно, що в Америці Президент Кучма боровся зі СНІДом — говорив про проблему у своїй доповіді. Неприємно, що після підписаної угоди про ЄЕП Україну більше, ніж раніше, асоціюють із Росією, президентів якої, до речі, було непереливки під час прес-конференції у Нью-Йорку — журналісти влаштували В. Путіну шалену обструкцію. Друг Леонід йому, напевне, поспівчував.

• Людмила ПУСТЕЛЬНИК

ДУМКИ ВГОЛОС

Свою думку про вступ нашої держави до ЄЕП уже висловили багато відомих громадсько-політичних діячів, і, здебільшого, їхня позиція відома. Але зі шпальт газет і телеекранів ми не чуємо думок молоді щодо вступу до чергового економічного, а згодом і всезагального ярма.

Окрім того, що мені вдалося почути думку моїх друзів, я зробив такий експеримент: на форумі інтернет-порталу “Домівка” (www.domivka.net) була започаткована тема “Ваша думка про ЄЕП?”. Зважаючи на те, що на цьому інтерактивному веб-сайті спілкується саме молодь, тема обговорення була дуже влучною. Адже потрібно було з’ясувати позицію молодого покоління, що вже не мислить категоріями “совка” і не хоче сліпо вірити українській владі, яка намагається будь-якими методами догодити забаганкам “старшого брата”.

Подаю найцікавіші, висловлювання щодо чергового нашестя на українські голови. Усі відповіді, як зазвичай відбуваються в інтернеті, підписані вигаданими іменами.

Агент № 2: “Я цікавився наслідками підписання цього документа, і мені не подобаються висновки про те, що краще втекти за кордон. Це ще одна витівка влади перед виборами (якщо вибори відбудуться). Я ставлюся до вступу України до ЄЕП негативно, хоча при такій владі це нормально. Вважаю, що вступ нашої країни до цього економічного об’єднання відіб’ється і на мені особисто, але наскільки сильно, — покаже час. Може, це ще один ГУУАМ, а може, — і набагато серйозніше”.

Pomorianka: “Читала я цю угоду — якісь

МОЛОДЬ НЕ ПІДТРИМУЄ «ЄВРАЗІЮ»

розпливчасті фрази і визначення. На мою думку, нічого доброго ця угода Україні не принесе”.

Kallisto: “Пізно: Татко вже підписав... Тепер залишається ратифікація Верховною Радою. А коли парламент ратифікує вступ України до ЄЕП (а це має бути 1 грудня), то вітаю — новітній СССР стартує!”

Codename 47: “ЄЕП — зрада українського народу. Те, що введуть рублі чи ще щось, для України особливого значення не має, хоча, звичайно, прикро. А ось те, що в нас відкриваються кордони для дешевої біларуської і російської продукції, є дуже негативним явищем, бо ця продукція з часом задавить нашу. Одним словом, Кучма і Медведчук знову подумали про своїх дітей, а не про наших (тому, що нам уже нічого не світить). Отже, враховуючи, що в нашій державі (чи вже не в нашій) майже ніякі заводи не працюють, а звідси — немає ВВП на душу населення, і ми тримаємося, здебільшого, на сільському господарстві... Напевно, ми скоро будемо Маломоскалією. Мої слова — це просто роздуми над тим, що діється в Україні. Але хотілося б почути оцінку професійного економіста. Оскільки боротьба йде за гроші, а на національні інтереси України під час цієї боротьби ніхто не зважає”.

Малюнок О. Євтушенка

Звичайно, дискусія ще не досягла свого апогею, але, судячи з висловлювань “форумчан” і моїх особистих спостережень, за висловлюваннями моїх друзів, знайомих, свідомо українська молодь украй негативно ставиться до участі України в Єдиному Економічному Просторі в рамках СНД. І розуміє, що створення подібного об’єднання разом із наднаціональним органом негативно відіб’ється на економічному і політичному становищі держави.

• Богдан ГДАЛЬ

ЗМІ ПРО ЄЕП

Тема угоди про спільний російсько-українсько-білорусько-казахський простір ще довго не сходитиме з газетних шпальт. поки що навіть ті видання, які важко запідозрити у нелояльності до влади, вказують на відверту контрверсійність згаданої угоди і українських намірів приєднатися до Європейського Союзу. Хоч у назвах обох структур присутнє слово “європейський”, вони заперечують одна одну.

Газета “День” від 25 вересня друкує інтерв’ю з послом Іспанії в Україні Луїсом Гомесом де Арандою і Війеном. Посол розставляє крапки над “і”: “Неможливо, щоб Укра-

їна брала участь одночасно в обох інтеграційних процесах, але також мені здається малоімовірним, щоб вона не брала участі в жодному”.

Парламентський “Голос України”, теж від 25 вересня, угоду характеризує промовистим заголовком “Недешеве задоволення”. Зокрема: “На переговорах у Ялті декларувалося, що всі ініціатори ЄЕП прагнуть вступити до СОТ. Мабуть, варто нагадати, що саме заважає Російській Федерації зробити це зараз. На Заході не бажають змиритися, що наш могутній сусід не дотримується правил цінової конкуренції... Може статися, що цей та

інші гріхи спокутуватимуть у майбутньому ініціатори ЄЕП”.

Російськомовна “Деловая газета” (25 вересня — 1 жовтня) нагадує, що ситуацію навколо створення нового співтовариства багато в чому визначатиме Росія, адже вона живе майбутніми парламентськими і президентськими виборами. Завдання Києва — не допустити однобічних трактувань..., які шкодять національним інтересам України”. Цей же часопис цитує російського посла Віктора Черномірдіна: “Росія не ставить перед собою завдання вступу до ЄС. Об’єктом нашої уваги є наслідки

розширення Євросоюзу”.

Про те, що “однобічні трактування” виписаної дуже загальними фразами угоди такі шкодять нашим інтересам, напередодні багато говорилося у Верховній Раді. Їй ще належить ратифікувати, або ж ні, угоду про ЄЕП. А наслідки для України не заборилися вже — у виконанні першого заступника міністра закордонних справ РФ Елеонори Митрофанової прозвучало повідомлення про те, що Росія домагатиметься надання російській мові статусу офіційної на всьому пострадянському просторі. Повідомлення прозвучало у

ВИБОРИ

ЄДИНИЙ КАНДИДАТ — ВІД ОПОЗИЦІЙНОЇ ТРИКИ

Голова Народного Руху України Борис Тарасюк упевнений, що інтереси держави схилить “Нашу Україну”, БЮТ і СПУ до співпраці на президентських виборах. “Думаю, що врешті-решт ці три політичні сили висунуть єдиного кандидата на президентських виборах”, — підкреслив Б. Тарасюк під час засідання Крайової ради Житомирської обласної організації Руху. На переконання лідера Руху, це — “питання часу. Але як би там не було, об’єктивно ми є союзниками”. “Якщо говорити про важливість подій, якими є президентські вибори, то я відніс би їх до тих трьох, які вплинули на долю нашої держави, — зазначив Б. Тарасюк. — Перша — відновлення незалежності, друга — прийняття Конституції, третя, і найважливіша, — зміна системи влади, яка не можлива без зміни діючого Президента”. Голова Руху переконаний, що лише перемога Віктора Ющенка на президентських виборах забезпечить реальні реформи в Україні. “Заради забезпечення цієї перемоги, а, отже, реальних змін у житті суспільства, Народний Рух готовий до солідарної роботи з усіма патріотичними силами”, — наголосив Б. Тарасюк.

• Інф. “Нашої України”

ПАРЛАМЕНТ

ПРИЙШЛА ГОРА ДО МАГОМЕТА

Нарешті сталося те, чого сподівався правозорієнтований український політик, — його “важкоавогив” Іван Плющ офіційно приєднався до “Нашої України”, написавши заяву про вихід із “Демократичних ініціатив” Степана Гавриша. Подія знакова, оскільки досі “міграційний процес” відбувався лише “з”, а не “до” “Нашої України”.

Іван Степанович давно і неодноразово висловлював свою симпатію Вікторів Ющенку, кілька разів був помічений серед учасників акцій протесту опозиції. Свого часу І. Плющ пояснював своє перебування за межами “НУ” бажанням схилити на її користь інших депутатів із більшості. Але тепер, мабуть, вирішив, що найкраще це робити дієвим особистим прикладом. Услід за Іваном Степановичем “Демініціативи” залишив Сергій Ратушний, а “Європейський вибір” — Володимир Сацюк.

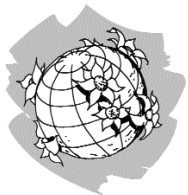
• Вл. інф.

ПРО ГОРОБЦЯ В РУКАХ І СИНІЦЮ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ НЕБІ

новинах від “1+1” разом із лако-нічною реплікою, що в Україні цю заяву сприйняли як перевищення повноважень і втручання у внутрішні справи суверенної держави. Але ж надалі можливі ще й не такі втручання...

Остаточну ризик підводить “Україна молода”: “Два тижні тому в цьому ж будинку (МЗС) Гюнтер Фергойген казав, що митний союз ЄЕП перепинить Україні шлях у Євросоюз. Хав’єр Солана, Романо Проді “гнуть” туди ж...”

• Підготувала Л. П.

БАТЬКИ І ДІТИ

Історію повернення в Україну одного з її синів можна почати з розповіді про його батьків, бо саме вони намагалися з дитинства вивчити свого сина на музиканта чи й співака, щоб продовжив він родовід славних львівських митців Палидовичів, котрі, коли закінчувалася війна і Радянська Армія була вже близько, не чекаючи повернення східного брата, сіла на коні та й подалася на Захід. Опинилися після німецьких таборів вони в далекій Америці, де і досі живе ця яскрава українська родина.

У Львові батьки працювали у львівському оперному театрі. Батько — диригентом і композитором, а мати співала і танцювала. Мало Северина вони намагалися навчити гри на скрипці та музичної грамоти. Років два-три він терпів цю “кару”, але характер мав, — і саме цим можна пояснити його розправу над інструментом і відмову від музикування. Скрипку він розтросив, а нотної грамоти не знає і досі. Мабуть, “продажна дівка імперіалізму” — генетика — дає такий успішний результат, бо ще кажуть, що “природа, коли нібито відпочиває на дітях, то спокою їм не дає”. Покійний батько й досі є для Северина Палидовича (Ерка) вектором у виборі життєвого шляху, бо є речі, тобто, і митецькі уподобання, які син витримує за будь-яких умов. Колекціонування найкращих українських пісень, які вже декілька років можна почути і на концертах співака Ерка і на компакт-дисках, які він спромігся записати в Україні, реалізувалося в проєкт, який може мати умовну назву “На Україну повернись...” Бо він таки повернувся і повертає нам наші пісенні скарби. А конкретніше, за його ж словами: “У мене є одна пристрасть: збираю і виконую сучасні і давні пісні. Свідомо будує свій репертуар таким чином, щоб наші люди в Америці мали змогу знайомитися із сучасними українськими піснями, а в Україні — з давніми, які за океаном краще збереглися. Мені дуже допоміг Зелінський, котрий видав уже три книги пісень Веселовського. Із сучасних пісень я виконую пісні Кришенка, Гаденка, Гіги та інших. Пісні записані разом з оркестром Ігоря Кирилюка.

«УКРАЇНСЬКИЙ ШАНСОНЬЄ», КОТРИЙ НЕ ЛЮБИТЬ СПІВАТИ З ТИМИ, ХТО ФОРСУЄ

Та все ж Северина Палидовича знали і поважали в далекій Америці як викладача німецької та російської мов, директора гімназії та Голову Українського Конгресового Комітету в Нью-Джерсі, який свого часу організував мистецький фестиваль у театрі штату. Зараз пан Северин від активної громадської діяльності відійшов, хоча він не належить до тих українців діаспори, котрі після здобуття Незалежності охололи до наших проблем. Його сюди тягне незбагненно, бо має в Україні набутий останніми роками скарб — вірних друзів. Саме вони допомогли розпочати і нині продовжують роботу над уже на цей час досить популярним проєктом співака Ерка. П'ять компакт-дисків, які з'явилися на музичних ринках України та Америки і користуються неабияким попитом, бо й піратські виробники допомагають справі досить потужно (на Майдані Незалежності можна придбати, як з'ясувалося, компакт, випущений піратами). І сам співак і його продюсер, художник та автор дизайну обкладинок Анатолій Буртовий із цього приводу мають свою думку. Ерко

Один з п'яти компакт-дисків. Ілюстрації та ідея Анатолія Буртового

переконаний, що “Ділитися з іншими — означає примножувати добро”, бо ставиться до творчої конкуренції демократично і вважає, що, якщо його пісня комусь подобається, то хай вона звучить у різному виконанні. Твір його батька — пісню “Білі конвалії” виконують інші співаки, яким родина Палидовичів дуже вдячна за це. Але співака вже давно охарактеризували як шансон'є, бо такі во-

кальним даним та й манерам виконавця найбільш пасує ретро. Пояснення цьому дуже просте: “У тих піснях — вічна тема. Як тоді, коли я був хлопчиком, так і тепер — криза і нестерпне життя”, — каже Ерко. З його розповідей я знаю, що дружина й досі не була в Україні, бо боїться побачити тут щось таке, що її розтривожить. Син також народжений в Америці, про Україну та українське ді-

знався в родині та в недільній школі. Але й онукам дід Северин прищепив повагу до рідної мови та культури. У родині Палидовичів уже третє покоління не забуває рідної мови, хоча син став лікарем і захоплюється бджільництвом, а внучки мають хист до малювання та спорту. Це також від діда, котрий захоплюється гірськими видами спорту та й на лижах тримається, як козак на коні. В американській союзівці Ерко не лише популярний співак, але й найактивніший ентузіаст та пропагандист гірського відпочинку. Каже, що в союзівці є місця, які дуже нагадують українські Карпати, і рекомєндує відпочивати українцям саме там. Але в Америці він майже не концертує, бо це зробити без оркестру та партнерів неможливо. Тут, в Україні, він здобув усе і дуже вдячний людям, котрі йому допомагають та підтримують його наміри конкретними діями. Минулого року успішно пройшов його концерт у київському Будинку художника. А вже цієї осені співак планує провести два сольні концерти: в Івано-Франківську та Львові. Відбудеться це в жовтні за участю одного з найкращих молодих співаків України Павла Мрижука. Львівська прем'єра відбудеться в оперному театрі, де ще лишилися люди, котрі пам'ятають його батька і матір. А це зворушливо й відповідально. А ще — можливість співати “живцем” разом із оркестром та солістами цього театру... Як це буде — ще почуємо і побачимо, а наразі я лише пам'ятаю виступ заокеанського земляка Ерка, який відбувся в Миронівці цьогогорічної весни, на батьківщині Анатолія Буртового. Не хочеться переходити на пафосні ноти, але зал довго, мов зачарований, стоячи аплодував. Цього вечора миронівчани відкрили для себе “вікно” в Америку і почули та побачили зблизька чоловіка, котрий крізь роки проніс іскру любові й тепла до нашої мови та пісні. Миронівські жінки плакали від пісень, які зберіг, виплекав і своїм неповторним голосом заспівав “чоловік, що живе так далеко, але мов наш серед своїх”. Отака вона генетика, “продажна дівка імперіалізму”.

• **Леся САМІЙЛЕНКО**

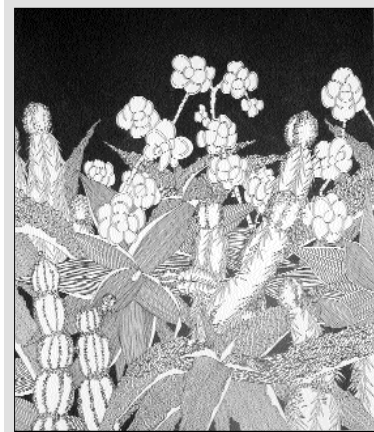
АРТ-САЛОН

Мисткиня з оригінальним творчим почерком — українка походженням, але все своє життя вона прожила в Америці. Народилася майбутня художниця в 1934 р. у м. Збарж на Тернопільщині. Коли їй минуло п'ять років, родина переїхала за кордон. Живучи в Америці, пані Аркадія здобула різнобічну і ґрунтовну освіту: навчалася у Нью-Йорку і в Чикаго, згодом отримала ступінь магістра мистецтвознавства, студіювала образотворче мистецтво з художниками — представниками абстрактного експресіонізму.

А потім — активна виставкова діяльність. Спочатку — участь у багатьох групових експозиціях у США (Нью-Йорк, Нью-Джерсі, Мінесота). З часом — перехід на “сольні виступи”: проведення персональних виставок. Їхній географії можна тільки з захопленням подивуватися: міста США, Канади, Європи і навіть Китаю. Тому і твори художниці залишалися у приватних колекціях усюди, де пролягали її творчі подорожі.

Живопис і графіка Оленської-Петришин уже давно відомі на її історичній Батьківщині — Україні.

ЧОРНО-БІЛІ ТРОПІКИ

Кактуси та інші екзотичні рослини... Одрозу виникають асоціації з далекими заморськими країнами, наприклад, із Мексикою. В уяві спливають насичені гарячі кольори тропічної природи. Насправді, тепер усе інакше. Чорно-білі кактуси нині можна побачити у світлиці ВУТ “Просвіта” — саме там відкрилася виставка української художниці Аркадії Оленської-ПЕТРИШИН.

Зокрема ще у 1990 р. відбулася персональна виставка художниці у Львові, а в 1991 р. — у Києві, у Музеї українського образотворчого мистецтва.

Нинішня виставка, яка відбувається, на жаль, за особистої відсутності Аркадії Оленської-Петришин (померла в 1996 р.), представляє чорно-білу графіку, на якій — розмаїття тропічної рослинності. Ця тематика захо-

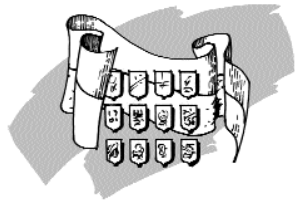
пила мисткиню ще в 1977 р. Відтоді екзотичні рослини у різних варіаціях постійно фіксувалися художницею у графіці (офорті) і живописних полотнах. Американські та європейські арт-критики схвально відгукувалися про неординарний погляд Оленської-Петришин на представників флори. Зокрема відзначалися “емоційна насиченість” і “майже магичний фон” її картин.

Показані на нинішній виставці рослини — переважно кактуси — мало нагадують химерний світ тропічного ландшафту. Площинні чорно-білі зображення спершу створюють враження аскетичності й застигlosti та водночас і величності. Графічна рослинність здається надзвичайно стійкою, незламною і живучою, незважаючи ні на які катаклізми. Чіткі впевнені лінії відображають вишукані

творить досконалі речі... У її царстві ніхто не може втрутитися і щось у ньому принципово змінити. Що йому людська діяльність — усі ці кактуси, сагари, агави завжди росли самі по собі, без втручання і догляду людини. Так вони і будуть собі рости до кінця світу.

У глядачів може виникнути логічне запитання — чи пані Аркадія справді українська художниця, адже її життєвий і творчий шлях пройшов вдалині від рідної землі її батьків. Як відповідь на це питання можна навести слова самої мисткині, сказані в рік здобуття Україною незалежності: “І був такий час, коли я вже перейшла різні фази самошукання, де я себе мусила запитати, хто я, властиво, є. І тоді моя відповідь була, що я — таки українка, що я американкою не можу бути, бо я не ідентифікую себе з проблематикою Америки, а мені болять усе те, що тут діється. То, я думаю, для мене найближче і найбільш болюче...”

• **Катерина ТАРЧЕВСЬКА**

Ромен, Ромен, крізь сивий дим віків
Я бачу щит і меч твій над Сулою...

П. Ключина

ЛЮБИЛИ СВІЙ КРАЙ...

Ромен (Ромни) — одне з найдавніших міст України — розкинувся на високому пагорбі, оповитому Сулою та її притокою — Великим Роменом. Перші сліди людини на території Роменщини датуються 30—10 тисячоліттями до нашої ери. Басівське городище — найбільше поселення скіфської доби в лісостеповій зоні України. Роменщина є центром священної землі “Горос”, де, за свідченням грецького історика Геродота, скіфи ховали своїх царів і вельмож. Цінні знахідки курганів Роменщини — справжні шедеври світової культури.

У 1745 році збудовано величний кам'яний собор Святого Духа, який і донині прикрашає місто. 1764 року коштом останнього отамана Запорізької Січі Петра Калнишевського, уродженця Роменщини, у місті споруджено Покровську церкву — одну з найкращих пам'яток дерев'яного зодчества XVIII століття в Україні. Останній кошовий отаман дуже любив свій край. Про це свідчить, зокрема, коштовне Євангеліє з дарчим написом, подароване ним одній із церков — нині воно зберігається в Роменському краєзнавчому музеї. Петру Калнишевському судилося очолювати Січ у найтрагічніші її десять років (1765—1775), коли за вказівкою Катерини II козацьку республіку було підступно захоплено і знищено. Самого ж отамана засудили до страти, замінивши її довічним ув'язненням у Соловецькому монастирі — там він і помер на 112 році життя. Цікавими фактами з історії міста є те, що в 1781 році тут існував французький пансіон для дітей, а наш видатний земляк художник Григорій Стеценко є автором розписів церков у садибах Розумовських, у Києво-Печерській Лаврі та Козелецькому соборі.

Культурна історія міста пов'язана з іменами композитора М. І. Глінки, котрий бував на пишному іллінському ярмарку, актора М. С. Щепкіна. Бували тут декабристи Бестужев-Рюмін, Якубович, Бріген. У 1845 році, подорожуючи Україною, місто відвідав Тарас Шевченко, залишивши в “Щоденнику” 20 липня 1857 року згадку про триденне перебування на іллінському ярмарку. Завдяки жителю Ромен О. А. Деревській, збагатилися наші уявлення про високий підвиг материнства. У роки лихоліття ця жінка підбрала й поставила на ноги 48 дітей-сиріт, порівну розділивши між ними своє велике серце.

Тут колись уславилася на всю Україну Роменська державна хорова капела імені Леонтовича. У заслуженому народному хорі до останніх днів свого життя співав С. А. Шкурат, котрий, до речі, зіграв понад сорок ролей — у фільмах “Чапаєв”, “Земля”, “Майська ніч”, “Сорочинський ярмарок” та інших. Свого часу на Ро-

менській сцені виступали корифеї українського театру П. К. Саксаганський, Я. І. Воликівська, В. С. Яременко. Пишаються роменці своїми відомими земляками — діями науки, літератури, мистецтва. Це В. Ю. Чаговець, О. О. Потебня, Борис Антоненко-Давидович, Дмитро Білоус, Олекса Ющенко, Феодосій Сахно та інші.

ДУХОВНІ ОБЕРЕГИ 1100-ЛІТНЬОГО РОМЕНА

Упродовж багатьох віків плекалася слава Ромен, ключової фортеці Київської Русі, торгової столиці Малоросії зі славетним іллінським ярмарком у місті, культурно-мистецького осередку Посулля, важливого адміністративного центру Полтавської губернії, а згодом Сумської області.

На весь світ відомі імена славетних роменців

Порівняно недавно, під час святкування 900-ліття першої згадки про місто, навіть не думалося, що майже відразу “підросте” воно на декілька століть. Історики та археологи зуміли довести, що Ромену — більше тисячі. І він, немов відчувши істинність своєї величч, за винятково короткий час невпізнанно оновився, постав у всій своїй імпульсивній самобутності ще красивішим і молодшим. Як дуб-нелинь, тримаючись древньої основи, свого первісного кореня, обростає молодим пагінням, буйно підіймається зеленою кроною над довколишнім світом, — отак і наше місто поновому ожило, розквітло, прийшло в рух. Саме таким зустріло воно 1100-ліття — ювілей, остаточно доведений ученими-істориками, який святкували минулого року восени.

ЯКА ДУША — ТАКА ПІСНЯ

Сьогодні древній Ромен, що розквітає, молодіє і дзвенить піснями, є одним із найкрасивіших міст України, а також плідним культурним центром. Тут діють чотири культурні заклади: краєзнавчий музей, центральна бібліотечна система, дитяча музична школа та міський центр культури і дозвілля.

Роменський краєзнавчий музей, заснований 1920 року, є одним із найбагатших музеїв країни. У його експозиціях та фондах — справжній чумацький віз, унікальне видання “Литовського статуту”, “Євангеліє”, цехові прапори, картина Г. Стеценка “Роменська Мадонна” та інші шедеври. Працівники музею дбають про те, аби якнайбільше відвідувачів побувало тут, бо це є наша історія, наша минувшина, без якої ми не варті і сьогодення, і майбутнього. Міська централізована бібліотечна система включає в себе 5 бібліотек

— кошового Війська запорізького Петра Калнишевського, учених-фізиків Абрама Йоффе і Степана Тимошенка, матері-героїні Олександри Деревської і льотчиці-героїні Катерини Зеленко, скульптора, режисера Івана Кавалерідзе і кобзаря Євгена Адамцевича, живописця Григорія Стеценка і народної артистки Марії Затиркевич-Карпинської...

несе в собі нетлінне зерно духовності народу — то, зрештою, і перетворюється на своєрідний оберіг. Сімейний ансамбль Момотів із Ромен — явище унікальне, коли він на сцені — в залі щоразу виникає аура довіри і щирості. У родині Момотів кажуть: “Пісня — від душі. Яка у людини душа — така і пісня”. Світлана і Володимир, їхні сини — Максим, Єгор, Артем, Михась — разом у праці, разом і в пісні. У їхніх руках оживають інструменти: сопілка, баян, кобза, скрипка, контрабас... Родині Момотів намагається зберегти якнайбільше призабутих пісень, дати їм нове життя, донести до сучасників справжні перлини народної творчості.

Народний оркестр народних інструментів (керівник В. Манько) — один із найпочесніших і найшанованіших колективів у Ромнах. Нещодавно він відзначив 45-річний ювілей свого існування.

У програмі — твори різних жанрів: від народної музики до сучасної джазової імпровізації. Багато творів, написаних керівником оркестру — Василем Маньком на слова місцевих поетів — М. Полуяна, А. Кубаха, Я. Кравченка. При народному оркестрі працює підготовча група — майбутня гідна зміна. З нею займається віртуоз-баяніст Володимир Тітенко. Коли оркестр з'являється на сцені, гордість проймає душу глядача: є справжня музика, є справжні її шанувальники і поціновувачі.

А ще хочеться познайомити читачів із одним цікавим танцювальним колективом — народним самодіяльним ансамблем “Перлина” (керівник Наталія Площик), ще одною помітною зорею на небі народної творчості. Існує він із недавнього часу, і учасників небагато, але результат їхньої діяльності — можна позаздрити. Ансамбль — учасник міських, обласних і регіональних

оглядів — конкурсів, фестивалів. Завдяки своєму професіоналізму та завзятості, ансамбль зайняв II місце у відбірковому турі Всеукраїнського фестивалю-конкурсу народної хореографії ім. П. Вірського, III місце у конкурсі сучасного та естрадного танцю “Великий приз Візаві — 2003”, I місце на Першому міському дитячому фестивалі “Джерела надії” та інші.

Заслужений самодіяльний народний хор України — керівник Світлана Гончаренко. Стоячи, зустрічають глядачі шанувальників народного хорового співу. Давно заснований, ось уже 80 років поспіль радує він роменців та жителів інших областей і регіонів. Тут співали Степан Шкурат і Марія Воликівська, котрим аплодувала вся Україна. Тепер хор розширив свій репертуар, бо цього потребує час: пісні про славний Ромен і могутню Україну, про отамана Калниша та кучеряву Катерину, а також твори академічного характеру. Хор виступав на столичній сцені, йому аплодували в сонячній Болгарії... Своєрідний склад колективу: лікарі, учителі, перукарі, продавці, вихователі, домогосподарки... Але їх об'єднує одне: любов до пісні, до українських традицій і звичаїв, до рідного краю.

Знаменитий заслужений народний хор “Ветеран” нині відсвяткував 10-річний ювілей. Керівник — Володимир Момот. Колектив має своєрідний склад, адже тут — і ветерани війни, і ветерани праці, і просто літні люди, котрі духовно заповнюють свої хвилини відпочинку. Не можу не згадати й вокально-інструментальний ансамбль “Ромен-цвіт” під керівництвом Георгія Романенка — бажаного гостя на кожному концерті.

До цього переліку можна ще додати і співочі колективи, які діють при МЦКІД, і танцювальні, драматичні. Іх, повірте, багато. Особливо

хочеться відзначити самодіяльний народний театр “Відродження” (керівник В. Ско-робагатський). Його “Лимерівна”, “На перші гулі”, “Жартівниця”, “За двома зайцями” — є справжнім відродженням духовних традицій Ромен. І люди вдячні, що з місцевої сцени сьогодні можна побачити побут наших пращів, побачити і відчувти, чим вони жили, про що мріяли, як любили свій край і працю...

А ще танцювальний колектив “Імперіал” — чотири вікові групи, гурт “Ветеранські голоси”, дует “Кришталеві роси”, і багато інших — усе це культура древнього Ромна. Міський відділ культури нещодавно очолила Тетяна Лісненко. Людина, котра любить пісню і живе нею. Недарма є ветераном

ког ради, член Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Т. Г. Шевченка, голова Роменського осередку імені О. Теліги. З її приходом культурне життя міста набуло своєрідного забарвлення. Протягом року проводилися конкурси місцевих поетів та декламаторів, а нещодавно з ініціативи завідувачки відділу було проведено урочисто-святкове засідання в літературній світлиці “Свічадо” (вона — авторка двох збірок поезій “Сповідь” і “Вересневий зорепад”).

Разом з відділом сім'ї та молоді у місті започатковано дитячий фестиваль “Джерела надії”, який щорічно буде проходити в День захисту дітей. Готується проведення незвичайного заходу — фестивалю гармоністів. Отже, роботи у відділі вистачає!

Коли за справу режисера, ведучої, сценариста береться Наталія Коваленко — фахівець відділу культури, — усі впевнені: вона не підведе. І її чарівна посмішка впродовж усієї програми радує і звеселяє душі глядачів. Відділ культури працює над створенням у місті студії авторської пісні, адже творчі люди Ромен мають великий багаж, і є що покласти в народну скарбницю творчості. Давно працює при Роменському земляцтві також спілка художників, роботи окремих авторів демонструються не лише у столиці та містах України, але й за кордоном: І. Цюпка, Н. Полуян-Внукова, М. Самохін та інші. Словом, мої земляки завжди готові представити своє древнє, але вічно молоде місто Ромен на будь-яких сценах України.

І якщо сьогодні хтось скаже, що культура в Україні мертва, втрачена, розкрадена, — не вірте! Поки є пісня, “поки живий на світі бодай один свідомий свого призначення українець”, — культура живе!

Отож, духовні обереги 1100-літнього Ромна ростуть і множаться, і заявляють про себе на весь світ!..

● **Микола ЛАВРИК**, член спілки журналістів України, зав. відділу міськрайгазети “Вісті Роменщини”

На світлині: біля пам'ятника Кобзареві виступає співачка сім'я Момотів.

П'ять років тому вперше в Україні було відкрите відділення "Літературна творчість" в Інституті філології Київського Національного університету ім. Тараса Шевченка. Хтось зіронізує: "Хіба можна навчити бути письменником?"...

Про особливості спеціальності "Літературна творчість" я дізнавалась у викладачів кафедри теорії літератури й компаративістики, бо саме вона випускає таких спеціалістів. У розмові беруть участь завідувач кафедри професор М. К. Наєнко, а також професор О. Г. Астаф'єв.

Михайло Кузьмович Наєнко: Ідея відкриття цього відділення народилася років сім тому. Разом із тодішнім Головою Спілки письменників України Юрієм Мушкетиком ми десь у 1996-1997 роках побували в ректораті й висловили ідею про відкриття такої спеціальності. Після розпаду Радянського Союзу Літературний інститут ім. М. Горького продовжував запрошувати до себе початкуючих літераторів із України, але СПУ відмовляла йому, бо навряд чи в Росії "вчили" б на українських письменників. Тому я, як тодішній декан філологічного факультету, разом із Юрієм Мушкетиком розуміли, що "Літературна творчість" має бути відкрита в нас як окрема спеціальність.

Цього року ми матимемо перший випуск фахівців відділення "Літературна творчість".

— **А як добираються кадри викладацького складу?**

М. Н.: Спецкурси в нас читали (або продовжують читати) такі

Студент — явище вічне та невичерпне. Фах і покликання, стан тіла й душі, похвала та лайка. "Майбутня еліта" перед великим стрибком у велике майбутнє "відривається", виражається, студіює життя якнайрізноманітніше. Перша школа самовираження — творчість... Творчість стає професією. Про це сьогодні розповідатимуть та розпитуватимуть не хто інший, а самі студенти. Усе це — їхня творчість.

ЧИ МОЖНА НАВЧИТИ БУТИ ПИСЬМЕННИКОМ?

відомі письменники, як Юрій Мушкетик, Василь Фольварочний, Валерій Шевчук, Володимир Яворівський, Оксана Забужко, Раїса Іванченко, Етері Басарія, Роман Іваничук, Віктор Кордун, Ігор Кравченко, Юрій Ярмиш, Олексій Дмитренко, Василь Юхимович (нині вже покійний) та інші. "Телемистецтво" читала Неля Даниленко, "Кінорежисуру" — Тарас Ткаченко, "Літературну періодику" — Віталій Святовець, "Риторичку" — народний артист України Анатолій Паламаренко.

— **Яка подальша доля студентів цього відділення?**

М. Н.: Це залежить од того, що вміє робити випускник. Людина з вищою філологічною освітою може працювати в усіх сферах філології, якщо ж абітурієнт вибрав собі спеціальність "Літературна творчість", то він має займатися насамперед творчістю. Взагалі останні п'ять років наш університет випускає фахівців із так званими вільними дипломами. Є проект про Національний університет, у якому говориться, що 70-80 % випускників держава береється працевлаштувати. Але коли ці проекти будуть втілюватися в життя?..

— **Що б Ви хотіли змінити або доповнити надалі в цьому відділенні?**

М. Н.: В майбутньому, очевидно, ми будемо ділити студентів за жанрами, тобто — на поетів і прозаїків, що дасть змогу активніше працювати з ними в цьому, вужчому, руслі. Драматургів ми, напевне, об'єднаємо з прозаїками. На жаль, зараз мало початківців, які б писали саме п'єси. Можливо, активізує інтерес до жанру драматургії Василь Фольварочний, який почав читати курс драматургічної творчості.

Олександр Григорович Астаф'єв: Хотілося б, щоб викладачі не лише українські материкові, а й діаспорні письменники, зарубіжні митці, лауреати премій (чому б і не Нобелівської?). Причому це мають бути люди різних естетичних смаків, світоглядів, уподобань, представники різних літературних течій: від реалізму до авангарду. Але тут виникають проблеми з оплатою...

— **Чи матимуть ваші студенти пільги при вступі до Національної спілки письменників України?**

М. Н.: Ні. Перевага надається тому письменнику, який показує

себе справжнім творцем; він може не мати спеціальної освіти, але випускати у світ прекрасні твори.

Уже кілька наших студентів саме з цього відділення стали членами Спілки письменників. Це — Олесь Лященко, Олесь Мамчич, Олександр Стусенко й Олег Здорик, студенти сучасних четвертих-п'ятих курсів. Їх прийнято до СПУ не "за пільгами", а за те, що вже нині виявляють літературний талант.

— **Які у вас побажання для студентів?**

М. Н.: Бажаю їм бути талановитими і йти у велику літературу "семимильними кроками". А також виробляти свій індивідуальний почерк. Ми усвідомлюємо, що "навчити на письменника" фактично неможливо, тому завдання нашого відділення — не стільки навчити писати, скільки огранити талант, дати йому ази творчості минулого (бо в літературі залишаються ті, які мають свій, неповторний голос). І, звичайно, доносити правду, істину про свою епоху, про свій час.

Розмовляла випускниця відділення "Літературна творчість" Інституту філології **Ніна ДУЗІНКЕВИЧ**

Наталка БІДА

Народилася 1981 р. у селі Воскресенка Запорізької області. З 1998 р. навчаюся в Київському Національному університеті імені Тараса Шевченка. Люблю поезію, живопис, події і писати листи додому.

ІДЕЇ НЕНАПИСАНОГО РОМАНУ

*

Ти зникаєш суєту,
П'янкою ходою
Розтинаючи
Хвилі
Килима
Ти витрачаєш купу енергії,
Силкуючись сподобатись
Тиші
Ти вживаєш у їжу
Розум

*

Плинно стікають уста із помад
Плинно не з'являється метода
оригінально вигадувати вірші
Плинно втомлююсь їх не писати
Плинно виводжу вдих із тебе
Не поспішаю

*

Втисни жменю гарячих
вій у
моє промерзле
тіло

І відійди

Я збережу
Тавро
На собі
На дітях
На

*

За рихтуванням
одягу твого
Опилююся
золотом розтертого
єства
й виношую
собор поганський
у
власній плоті
вливаючи
Ти в Я

*

Лист-уриков
цитований
із текстів
власних
пам'ятей
і
необґрунтованих
інтуїтивних
намагань
зрозуміти
логіку
збігу подій

Отче наш,
Ти,
Що єси на небесі...
Най святитси
Імя Твоє,
Най буде
Воля Твоя...
Во віки віків
Амінь.

Церква. Служба Божа. Вогонь загоряється і ... гасне. Все перемишується: день із ніччю.

— Я люблю Тебе Господи! Ти єдиний, — вона вклоняється, цілує ікону і встає з колін. — Ідемо додому.

Вже пізно, — коло дверей знову повертається, хреститься і, виходячи, виносить із собою святість неділі.

Вже й справді пізно. Так завжди закінчує службу отець Василь.

На дворі літо. Ґазди посідали собі на лавочку біля церкви та й мудрують: "Може дасть їм Бог сего літа гарні жнива, а може — гей, гей! — знову уперіщить градом. Як тогорішну пшеницю побилло?"

Баба Катерина прибирає в церкві: задуває та й заносить свічки, розстеляє верети, витирає церковне начиння.

— Вчора їм казала свій не-

Ніна ДУЗІНКЕВИЧ

НЕДІЛЯ, або З НЕДІЛЕЮ ВАС, ЛЮДИ ДОБРІ!

вістці помий вікна, помий вікна! — не помила. Боєси роботи, як вогню. А малий чисто віфолотень. Взяв вчора таку файну бабу (хліб) та й поніс хлопцем аби горівку запивали. То всьо го вчит отої Марійки Штифанишиної Богдан. То єго робота.

Бабу слухав, притакуючи їй, паламар — старий, сивий, із кострюбатим носом і великими страшними бровами дід Павло.

— Як то файно було за нашої молодости. Було рано в церкву файно си зберемо, мама причеше, чисту сорочку дасть. А квіток начепимоси!

Слухай, Павле! — баба так монотонно говорила, що дід, чекаючи коли вже можна буде закрити церкву, задрімав. А тут раптом на тобі — баба щось ще з нього хоче.

— Що хоч?

— Та ти знаєш, що Палагина Оксана привеласи якогосьси з міста.

Дід такої новини не чув:

— Так що?

Баба зовсім не звертала увагу на дідові відповіді, а говорила собі далі:

— Та бігме! Ади вчора була м їм у Федорової Дуньки, тої, знаєш, що коло кладки живе. Вна ми трохи родичков є. Так вна казала, що такий високий, трохи циба-тий, ще й якусь борідку має. Каже, що файний, але я м його не виділа.

— Має гроші? — дід виявився практиком.

— Та відей, бо купив і такі ковтки, що мають по два камінці в кожному, то так си світєт, що ну, — баба від того захоплення аж руками сплеснула. Ні сержок, ні камінців вона не бачила, але її

розказувала Федорова Дунька.

— Кажеш, кульчики купив. Гм? — дід явно був задоволений таким ходом розмови. Він трохи побоювався язикаї баби. Але...

— Слухай, а що твоя внука — ота, Славкова — не ходит до церкви. Я ї якостьу виділа, та в такі красні сукенци, що гей-гей. Гріх тобі сі жаліти, файну внуку маєш, коло сина живеш, син всьо дбає. Та й невістка кажуть, нічо. А то правда, що вна вчора молоко перевернула с піт корови. Гій, гій — я вже скільки років коло корови си знаходила, а такого трафунку ще зі мною не було.

Дід почав вовтузитися на місці. Він зовсім не любив обговорювати людей, особливо членів своєї родини.

Баба була добрим психологом. Помітивши, що її слухач уже нервує, швидко змінила тему:

— Ти си вчора їздив на базар?

— А що?

— Та я ті виділа, як йшов їс на гостинець, та таку торбу на плечах їс тєг.

Дід мовчав.

Баба продовжувала:

— Чи то ти своїй Ганнусі знов ніс до Томачі. Ото доньку маєш. Ніби твоя, а насінне бозна звідки таке. Та то ти і твоя жінка такі чесні, до церкви ходет. А вна? Мій Василь колись сі на неї задивлев, хотів си ї жинити. Не дала. Прости, Павле, що таке говорю. Файна, то файна, та й голос файний має, але не ґаздиня. Ади зразу видно по дівці, яка буде.

Дід устав. Підійшов до ікон, почав молитися. Баба замовкла, бо не можна було, коли чоловік молиться, говорити.

Перехрестився ще раз. Поці-

лував іконку, взяв хліб:

— Ну що, пішли?

— Ой-ой-ой! Як мене мої плечі болет. Вчора м взяла фасоль торішнєх тай хотіла змолотити. Та вже не могу, ой не могу, — Катерина засовувала свої шухляди, де клала гроші, замикала (хоч кожного разу мала сказати, що "не боїтси злодія"), зачиняла комірчину.

Павло чекав уже на дворі. За цей час він встигав набити люльку і випустити перші хмарки диму.

Нарешті з дверей церкви показувалася постать баби Катерини — ще на ходу щось шепочучи, чи жуючи — і вони разом йшли додому.

Жили на одній вулиці. Разом гралися в дитинстві, разом дівуалося-парубкувалося, потім і кумами стали. Одним словом — сусіди.

Дід Павло давно звик до бабиного язика. А вона знала, що не любить дід, коли чіпають його онуку, та ще доньку, яка в місті. Знала, та під'юджувала деколи діда, щоб той понервувався. А дід любив слухати бабині теревені, теревені "польського радіо", як прозвала бабу Катерину на селі молодь.

Отак вони йшли. Дві згорблені постаті в літньому промінні сонця. Грубі руки, нехитрий убір, проста мова — вони знали одне одного з півслова.

Ішли. А надворі був час обіду. Час відпочинку і ... спогадів.

На піску гралися діти. А мені, як у старі добрі часи, хотілося лише сказати:

— З неділею Вас, люди добрі!